

# TARINALLINEN RYHMÄ

-Pitkäaikaistyöttömät oman elämän palapeliä  
kasaamassa

Tutkimus tarinallisen ryhmän  
muotoutumisesta

ESR/EQUAL

Koura- Kuriiri -hanke 22.10.2004

Juhani Louhela

Rovaniemi

## SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	4
TAULUKKO –JA KUVIOLUETTELO	5
ALKUSANAT	6
<b>I TARINALLISEN RYHMÄN VIITEKEHYS</b>	8
Näkökulmia voimavaraistumiseen	8
Pienryhmätoiminnan luonteesta	12
Tarinallisen ryhmän lähestymistapa	17
<b>METODOLOGISET SITOUMUKSET</b>	24
Tutkimustehtävä ja tutkimusasetelma	24
Tutkimusaineistot	26
Tutkimusmenetelmä	27
<b>II TUTKIMUKSEN TULOKSET</b>	30
<b>TARINALLISEN RYHMÄN TOIMINTAMALLI</b>	30
Tarinallisen ryhmän toimintamallin rakenne	30
Tarinallisen ryhmän toimintamallin kehittyminen	32
<b>PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN OMAEHTOISEN TOIMINNAN MAHDOLLISTUMINEN</b>	36
Tarinan kerronta ja motivoituminen	39
Innostava tarinan kerronta	41
Etsivä tarinan kerronta	44

Tarinallisen ryhmän yhteydet työllistymisprosessiin	56
–yhteistyö yksilö -ja palveluohjauksen kanssa	
Esteenä katkoksellinen tarinan kerronta	61
Tukevaisuuden tarinan vahvistuminen	66
JOHTOPÄÄTÖKSET	71
LÄHTEET	73
LIITTEET	75

## TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoitus on kertoa tarinallisen ryhmän toimintamallin rakentumisesta ja siihen liittyneistä keskeisistä ilmiöistä.

Tutkimuksessa oli mukana yhdeksän tarinallista ryhmää. Ryhmien ohjaajana olen ollut sekä kouluttajan että tutkijan roolissa. Pitkäaikaistyöttömät osallistujat olivat arviointien ja keskustelujen kautta kehittämässä toimintamallia omalta osaltaan.

Tutkimusprosessi on edennyt seuraavasti: Osallistujan sosiaalinen ja historiallinen tilanne, tarinallinen ryhmä, tutkimusaineisto, analyysi, tarinan kerronnan tyyppien muodostaminen.

Tutkimuksen taustoituksen muodostivat voimavaranäkökulma, pienryhmätoiminnan luonne ja tarinallisen lähestymistapa.

Tutkimuksessa tuli esille kaksi tulosta. Ensimmäinen oli tarinallisen ryhmän toimintamallin rakenne ja sen kehittyminen. Toisena tuloksena oli pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen toiminnan mahdollistuminen. Sitä edistäviä tekijöitä olivat tarinan kerronnan ja motivaation suhde, innostunut ja etsivä tarinan kerronta, vertaistuki sekä yksilö – ja palveluohjauksen merkitys moniammatillisessa yhteistyössä.

Työllistymisprosessissa tarinallisella ryhmällä on merkitystä pitkäaikaistyöttömien motivaatio -, joustavuus ja –sosiokulttuuristen kvalifikaatioiden suhteen.

Pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen toiminnan estäviä tekijöitä ilmeni katkoksellisessa tarinan kerronnassa. Sitä sävytti ryhmän aikana vaikuttanut akuutti kriisi tai suuri epävarmuus.

## TAULUKKO –JA KUVIOLUETTELO

Taulukko 1. Tarinallisen ryhmän toimintamalli	30
Taulukko 2. Osallistujien sosiaaliset riskit	63
Kuvio 1. Kansalainen ja kunnalliset palvelut – kolme näkökulmaa asiakkuuteen	11
Kuvio 2. Ryhmän kaksoistavoite	14
Kuvio 3. Tarinallisen ryhmän lähestymistapa	18
Kuvio 4. Tarinallisen ryhmän portaat	19
Kuvio 5. Tutkimusasetelma	24
Kuvio 6. Tutkimusprosessi	25
Kuvio 7. Tarinallisen ryhmän alkuvaihe	36
Kuvio 8. Tarinan kerronnan prosessi	38
Kuvio 9. Vertaistuki	49

## ALKUSANAT

Ihmiselämän tapahtumat luovat pohjaa tarinan kerronnalle. Joistakin asioista tulee elämän kohokohtia, jokin tarina jää kesken ja elämässä tulee myös vastoinkäymisiä. Kun ihminen kertoo tarinoita, antaa hän samalla uusia merkityksiä tapahtumille.

Tarinoiden tuottamisessa painopiste on ollut yksilönäkökulmassa. Omaelämäkertojen kirjoittaminen ja niiden suosion kasvu kertoo tästä. Tarinoiden tuottamisessa vähemmälle huomiolle on jäänyt sosiaalinen näkökulma. Koura – Kuriiri –hankkeessa toteutettuun tarinalliseen ryhmään sisältyy sosiaalinen näkökulma.

Se avaa mahdollisuuksia sosiaalisten prosessien syntymiseen. Tarinat voivat jäädä hiljaisuuteen. Tällöin niiden kerronnalla ja jakamisella on erityistä merkitystä. Pitkäaikaistyöttömyyteen sisältyy riskejä sosiaalisen osallistumisen kapenemisesta ja elämänsisällön muuttumisesta rajatummaksi. Tarinan kerronta ryhmässä mahdollistaa hiljaisuudessa olleiden tarinoiden esilletulon.

On olemassa sanonta: Jokaisella on tarina kerrottavana. Tarinallinen ryhmä luo edellytyksiä, että tarinat voisivat tulla kerrotuiksi. Pitkäaikaistyöttömyyttä koskevassa keskustelussa pitkäaikaistyöttömien työllistyminen on ollut etusijalla. Kun pitkäaikaistyöttömien työllistyminen on kohdannut suuria vaikeuksia, ovat vähitellen uudet näkökulmat päässeet esille.

Työvoimapalvelukeskusten perustaminen eri puolelle Suomea kertoo uusista ajattelu –ja toimintatavoista. Samalla tunnistetaan, että pitkäaikaistyöttömyyteen liittyy kasautuvia ongelmia, joiden ratkaiseminen edellyttää uusien toimintamallien kehittämistä, eri organisaatioiden yhteistyötä ja verkostoyhteistyötä.

Tämä kehitys on myös haaste verkostoitumiseen. Palvelujärjestelmien työprosesseissa on merkitystä, minkälaista on pitkäaikaistyöttömän arkielämän sisältö. Tarinallisella ryhmällä on mahdollisuuksia tarjota sosiaalinen vaihtoehto yhdeltä osalta pitkäaikaistyöttömän arkielämään, jossa vertaistuelle on uusia mahdollisuuksia.

Tarinallinen ryhmä on ajankohtainen ilmiö, kun puhutaan sosiaalisen tuen ja yhteisöllisyyden tuottamisen muodoista muuttuvassa hyvinvointiyhteiskunnassa.

Koura-Kuriiri –hanke edustaa kolmannen sektorin toimijaa Euroopan Sosiaalirahaston Equal –hankkeena. Koura-Kuriiri sijoittuu kolmannen sektorin hankkeena työttömien osallistujien ja virallisten järjestelmien välimaastoon.

Keskustelussa nousee ajoittain esille, että pitkäaikaistyöttömien motivoiminen on haasteellista. Minusta on tärkeää tarinallisen ryhmän kautta nostaa esille myös näkökulma, minkälaisia toiveita ja tarpeita pitkäaikaistyöttömillä on elämässään. Tarinat ja tarinan kerronta tarjoavat tähän mahdollisuuksia.

Tutkimuksen kulun ymmärtämiseksi tarinallisen ryhmän viitekehys on huoneen tauluna antamassa laajempaa taustanäkemyistä tarinan kerrontaan ryhmässä. Tutkimuksen tulokset käyn läpi sekä tarinallisen ryhmän kehittymisen, keskeisten ilmiöiden ja ohjaajan tehtävien kannalta ryhmän eri vaiheissa.

# I TARINALLISEN RYHMÄN VIITEKEHYS

## Näkökulmia voimavaraistumiseen

### TOIVO

Miten toiveikkaasti suhtaudut elämään? Oletko ihminen, jolla on paljon toivoa vai päinvastoin sellainen, jolta toivo puuttuu? Toivo voi kohdistua hyvin moneen asiaan, yleensä sellaiseen, joka tulevaisuudessa on paremmin tai jonka kanssa uskoo onnistuvan hyvin. Toivolla on jokin näköala tulevaisuudessa, johon se kurkottaa. Se voi liittyä itseen, puolisoon, lapsiin, koko maailmaan tai uskontoon. Markku Ojanen 2001

Toivon kääntöpuoli on toivottomuuden tunne. Se kumpuaa esimerkiksi toimettomuudesta, avuttomuudesta, yksinäisyydestä, hylätyksi tulemisen kokemuksesta, menetyksistä, epäonnistumisista ja epäoikeudenmukaisuudesta. Toivon virittämisessä konkreettiset, kiinnostavat asiat ja niistä nousevat tavoitteet suuntaavat tarttumista uudelleen elämästä kiinni. Tämän rinnalla avautuminen elämälle voi yllättää uusilla mahdollisuuksilla.

Toivossa elää vahvasti odotuksen näkökulma. Tulevaisuuden odotukseen sisältyy hyviä asioita. Ihmisen vakaumuksella on merkitystä toivon virittämisessä ja löytämisessä, kun suuntaudutaan tulevaisuuteen (Ojanen 2001, 211-215.)

*Sisäinen voimantunne* (voimaantumisen) on Siitosen tutkimuksen tuloksena syntynyt käsite, jonka keskeisenä empiirisenä aineistona oli neljän opettajaksi opiskelevan pitkäkestoinen moduuliharjoittelu. Ydinkäsite sisäinen voimantunne jakautuu seitsemään kategoriaan: vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys. Jokainen kategoria on vielä erikseen määritelty tarkempiin alakategorioihin (ks. Siitonen 1999, 59-82.)

Käyttämänsä tutkimuskirjallisuuden kautta, jota hän jatkossa on vielä valmis tarkistamaan, Siitonen on tehnyt voimaantumisen määritelmän, johon kuuluu voimaantumisen prosessiluonne ja voimaantunut ihminen.

*Voimaantumisen prosessiluonne:* Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi:voimaa ei voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Voimaantuminen on prosessi tai tapahtumasarja, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet (esim. valinnanvapaus ja turvalliseksi koettu



ilmapiiri) voivat olla merkityksellisiä ja tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa.

*Voimaantunut ihminen:* Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa. Hän on itse itseään määräävä ja ulkoisesta pakosta vapaa. Voimaantumisprosessissa toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut, vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi (Siitonen 1999, 93.)

On kysymys erilaisista tulkinnoista, miten voimaa ja valtaa jäsennetään kokonaisuudeksi. Empowerment – käsitettä käytetään elämän eri osa-alueilla ja siksi käyttäjän lähtökohtavalinnat ratkaisevat käsitteen ulottuvuuden. Siitosen käyttämä aineisto ja kirjallisuus on rajoittunut siltä osin, kun voimavaranäkökulmaa tarkastellaan syrjäytymisen ja sosiaalityön kautta.

Voimavarojen tiedostaminen ja tunnistaminen (Saleebey) edellyttää erilaista tapaa hahmottaa yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä. Siinä ei kielletä todellisten ongelmien esiintymistä, mutta samalla otetaan todesta monet *voimavarojen mahdollisuudet*. Tällaisia mahdollisuuksia ovat *ihmisten kapasiteetti, kyvyt, pätevyys, toiveet, arvot ja ympäristön mahdollisuudet*. Ihmisillä itsellään oleva tieto ja osaaminen ovat osa voimavaroja.

Sosiaalityössä paneutuvalla kuuntelemisella helpotetaan sellaisten tarinoiden esilletuloa, joilla ihmisille on paljon merkitystä heidän elämässään. Kun tarinassa pääsee esille ihmisen tausta monipuolisesti, henkilökohtaisilla tarinoilla ja niiden laajenemisella yhteisön suuntaan on voimavaraistavaa merkitystä

Ihmisen selviytymiskamppailuja ei nähdä pelkästään lamauttavina, vaan ne voivat olla kasvun ja kehittymisen lähteitä. On hyvä muistaa, että emme tiedä ihmisen kasvun ja kapasiteetin rajoja. Ihmisiä autetaan löytämään *jäsenyyksiä sellaisissa todellisissa yhteisöissä*, joka lisää heidän yhteisöön kuulumisen tunnetta. *Yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä rohkaistaan kertomaan tarinoita*. Tämä luo yhteistä tarinan kerrontaa ja sitoutumista. Valintojen tekemistä elämässä on mahdollista oppia (Saleebey 1996.)

Ihmisiä autetaan saavuttamaan *valtaa ja kontrollia heidän omaan elämäänsä ja olosuhteisiinsa*. Tämä on tärkeää kaikille ihmisille, mutta erityisesti syrjäytyneille (huono-osaisille) ihmisille, joihin marginaalinen asema vaikuttaa kielteisesti.

Voimavaraistumisen tärkeä ulottuvuus on, että ihmisiä autetaan *löytämään oma äänensä* ja he saavat mahdollisuuksia tuoda esille mielipiteitään osallistumisen kautta. Voimavaraistumisessa on myös muita näkökulmia. Kumppanuudessa työskentelyllä vähennetään luomasta riippuvuutta. Itsetuntoa vahvistetaan. Kollektiivisella lähestymistavalla tuodaan yhteen ihmisiä, joilla on yhteisiä huolenaiheita ja tunnistetaan voimavaroja. Osallistujia autetaan kohottamaan heidän tietoisuuttaan ja näkemään ongelmia laajemmassa kehyksessä. Keskeinen piirre voimavaraistumisessa on, että työntekijät eivät toimi tämän vastaisesti. *Työntekijöiden asenteet, toiminta ja kielenkäyttö haastaa työntekijöitä itsetietoisuuden lisäämiseen.*

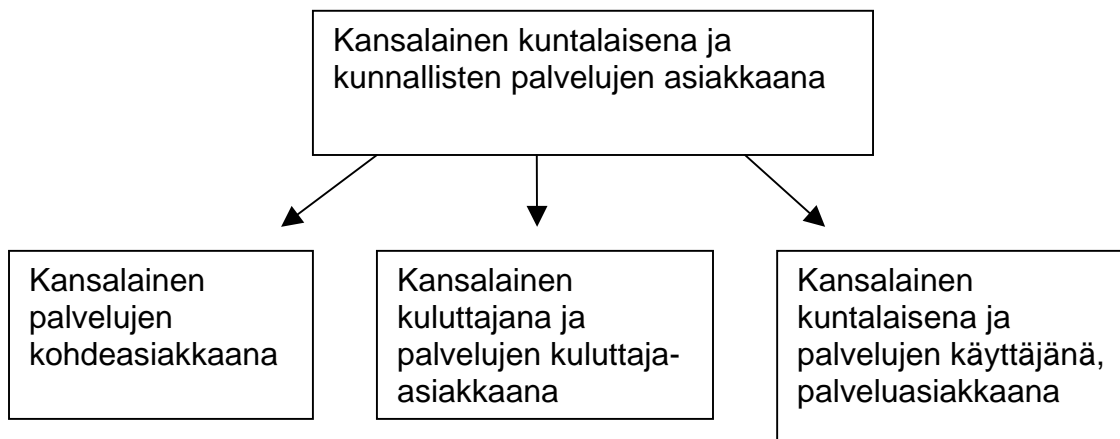
Oppimisympäristöjen luomisella edistetään voimavaraistumista. Monet ryhmiin osallistuvien oman elämäntilanteen haasteet ovat suhteessa organisaatioihin ja yhteisöllisiin esteisiin. Niihin vaikuttaminen edellyttää ryhmän jäsenten ja työntekijöiden yhteistyötä.

Kollektiivisuudessa ryhmät ja yhteisö ovat keskeisiä. Voimavaraistumisen malli edellyttää, että sosiaalityön interventiot (väliintulot) edistävät syrjäytyneille kollektiivisuutta. Ryhmä – ja yhteistyöskentely on luonnollinen tapa synnyttää kollektiivisuutta. Ryhmässä voi syntyä yhteenkuulumisen tunne, koulutukseen johtava polku, ympäristön analyysiä, osallistumista päätöksiin monella tasolla ja muutosta persoonallisella, vuorovaikutuksen ja poliittisilla tasoilla.

*Toivo välittyy voimavaraistumisen kautta.* Siihen sisältyy itsetuntemuksen, taitojen ja kriittisen ajattelun kehittymistä ja yksilön integroimista yhteisöön. Voimavaraistuminen mahdollistaa valinnan mahdollisuuksia, vastuullisuutta, avun odotusta ja aloitteellisen toiminnan painotusta. Tämä yhdistelmä antaa ryhmille kehyksen, missä voimavaraistumisella on merkittäviä mahdollisuuksia (Thompson 1996, 157-158.)

Ihmisillä on kätkeytyä (Saleebey) itsessään ja ympäristössään voimavaroja, jotka peittyvät epäilyyn, häpeään ja leimaamisen alle. Puuttuu sanoja ja luottamusta niiden ilmaisuun. Tarinoiden kertominen merkitsee mahdollisuutta sanojen ja yhteyden löytymiseen, jolloin voimavarat pääsevät esille.

Osallistumisen opetteleminen (Niiranen 2002) voi laajentaa ihmisen elämänhallinnan taitoja, ehkäistä omaa elämää koskevasta päätöksenteosta syrjäytymistä ja vahvistaa kokemusta täysivaltaisesta kansalaisuudesta. Osallistuminen on sekä poliittisiin oikeuksiin kytkeytyvää demokraattista prosessia että palveluasiakkuuden kautta toteutuvaa osallistumisen, oppimisen ja valtaistumisen mahdollisuutta. Niiranen kuvaa kansalaisen rooleja kolmen asiakasulottuvuuden kautta:



**KUVIO 1.** Kansalainen ja kunnalliset palvelut – kolme näkökulmaa asiakkuuteen (Niiranen 2002)

Kohdeasiakkuus on ammatillisten toimenpiteiden objektina olemista. Siihen ei sisällytetä kansalaisen kykyä aktiivisuuteen omien palveluiden suhteen ja ongelmallisen elämäntilanteen omaa arviointia. Tämä johtaa työntekijäkeskeiseen toimintaan.

Kuluttaja-asiakkuuden lähtökohtana on maksuvalmius ja valinnan mahdollisuus. Palveluista on oltava tietoa, jotta kansalainen voi valita ja vertailla eri vaihtoehtoja. Aktiivisuus ja osallistuminen kohdistuvat omiin palvelunkäyttömahdollisuuksiin. Kuluttajakäsitteeseen kuuluu laatu ja vastaaminen kansalaisen palveluodotuksiin.

Palveluasiakkuudessa kansalainen on aktiivinen. Palvelua ei voi olla ilman käyttäjän aktiivista osallistumista. Tämän edellytys on, että asiakkaalla on vaikutusmahdollisuuksia.

Palveluasiakkuudessa tunnustetaan asiakkaan kuntalaisuus ja kansalaisuus. Täysvaltaisen kansalaisuuden näkökulmasta asiakkaalla on oikeus tietää suunnitelmista, tekemisistä ja tuloksista (Niiranen 2002, 67-69.)

### Pienryhmätoiminnan luonteesta

Ryhmät ovat yhteiskunnan keskeisiä piirteitä. Niiden kautta välittyy suuri osa kokemuksistamme: kasvaminen, kasvattaminen, leikki ja työ. Tätä kuvastaa lukuisa määrä termejä: ryhmäytyminen, kokoontuminen, tiimi, foorumi, yhdistys, kollektiivi, yhtye, klubi, kokous, sosiaalinen porukka, jengi, kilpailu, liike, yritys, seura ja luottamus. Ryhmät ovat syvästi osa ihmisyyttä. Ryhmän luonteeseen kuuluu *valta*. Valtaa voidaan käyttää sekä hyvään että pahaan. Ryhmät voivat tarjota tehokkaamman ympäristön valtaistumisen kokemukseen. (Doel & Sawdon 2001, 11-12.)

Sosiaalityötä tehdään ihmisten kanssa, jotka ovat tavalla tai toisella syrjäytyneet vallasta ja vaikutusvallasta. Ryhmätyö voi tarjota ympäristön, missä osallistujat voivat kokea avautumisen kokemuksia toisten, samassa tilanteessa olevien kanssa. Ryhmän toimintatavalla on keskeinen merkitys, tuleeko ryhmäkokemuksista avaava ja tukea antava. Erilaisuuden ja yksilöllisten erojen kunnioitus on ryhmän toiminnan oleellinen osa, samalla se merkitsee *tasapainon löytymistä* osallistujien kesken. Ryhmätyössä on vaarana, että se voi toiminnallaan vahvistaa vallalla olevia syrjäyttämisen muotoja. Suuri osa sosiaalityön ryhmiin osallistuvista eivät tule sinne terapian takia. Vallan tunteen puuttuminen on vaikuttamassa ryhmiin tulemiseen.

Ryhmätyössä valtaan liittyvät aiheet ovat keskeisiä. Voimavaraistuminen itsearvostuksen tunteen laajenemisena ja kasvavana kyvykkyytenä sekä tuntee että käyttää rakentavasti valtaa, on olennainen osa ryhmäkokemusta. Ryhmä on pienempi ja turvallisempi paikka oppia valtaan liittyviä asioita. Ryhmässä voidaan tutkailla, reflektoida, harjoitella ja määritellä uudelleen vallan aiheita. Ryhmän ohjaajan (ohjaajien) tavalla ilmaista, käyttää ja jakaa valtaa on tärkeä merkitys. Ryhmässä voimavaraistumisen ja vastuun kokemus on tärkeä kokemus kaikille ryhmäläisille. Sosiaalityössä ryhmän ohjaajan on kyettävä käyttämään valtaa rakentavasti. ((Doel & Sawdon 2001, 50-51.)

Ryhmän jännitteisesti vaikuttavia voimia ovat *valta ja intiimisyys*. Ryhmän ohjaaja on asemassa, missä *ohjaajan tehtävänä* on mahdollistaa sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän tulemistä keskushenkilöksi. Ryhmän toiminnan tulee eri vaiheissaan heijastaa

ryhmän tarkoitusta. Neuvottelu, kuunteleminen ja palaute ovat ohjaajalle keinoja olla selvillä ryhmän etenemisestä tarkoitettussa suunnassa. Sekä ryhmä ja ryhmän jäsen ovat ryhmätyössä keskeisiä ja ohjaajan tehtävä on mahdollistaa tasapaino näiden välille. (Doel & Sawdon 2001, 57-58.)

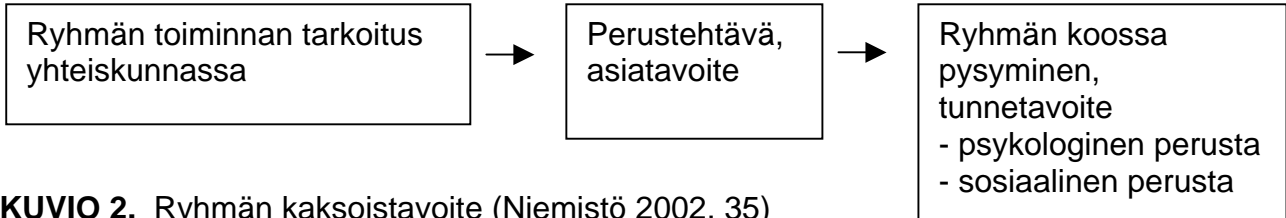
Ryhmätyön keskeinen käsite on *ryhmädynamiikka*, mikä muodostuu prosessista, rakenteesta ja sisällöistä. Jauhiainen ja Eskola 1994 kuvaavat ryhmädynamiikkaa yksilön dynaamisena kenttänä eli elämäntilana, ryhmätilanteen dynaamisena kenttänä, tilanteen erityisyytenä ja ohjaajan tehtävänä säädellä ryhmädynamiikkaa.

*Yksilön dynaaminen kenttä eli elämäntila* on orientoitumista mahdollisten toimintojen kentässä. Yksilö liikkuu sisäisessä tilassaan tiettyyn suuntaan. Hänen dynaamisessa kentässään merkitystä on kohteen vetovoimalla, esteillä ja mahdollisilla uusilla ratkaisuilla. Toiminnan aikana tilanteessa voi syntyä uusia merkityksiä, joka muuttaa toimintaa. Yksilön elämäntilaan vaikuttavat sekä ryhmän yhteinen tilanne että oma elämäntilanne.

Ryhmän prosessiin (Jauhiainen & Eskola 1994) kuuluu *muutosprosessi ja kehitysprosessi*. Ryhmädynamiseen elämänkenttään sisältyy jäsenten vaihtuvien elämäntilojen ja tilanteessa tapahtuvan vaikutuksen keskinäinen suhde ja ryhmään osallistuvien tulkinta näistä. Tilanteen erityisyys auttaa ymmärtämään ryhmädynamiikkaa. Yksilöllisen, konkreettisen ja tilannekohtaisen toiminnan erityispiirteiden kautta hahmotetaan ryhmätilanteen dynaamista kenttää. Ohjaajan tehtävänä on samanaikaisesti havainnoida ja tiedostaa sekä ryhmäkokonaisuuden ja yksilön toiminta elämäntiloissaan ja näiden välisessä vuorovaikutuksessa. (Jauhiainen & Eskola 1994, 29-34.)

*Ryhmän teemat* (Niemistö 2002) vaikuttavat ryhmädynamiikkaan. Teemat esiintyvät avoimesti tai peitellymmin. Ryhmää kiinnostava teema on keskeinen aihe tai jaettu teema. Pitkäkestoissa, vapaasti etenevissä ryhmissä jokin teema toistuu useammassa tapaamiskerroissa. Kun ryhmä tuo esille uusia aiheita, merkitsee se uuden teeman alkavaa käsittelyä ryhmässä. Ohjelmoiduissa koulutus – ja työtiimeissä ohjaaja antaa tilaa tarvittaessa pinnan alla oleville teemoille. Ohjelmoiduissa ryhmissä ohjatut harjoitukset ja keskustelunaiheet luovat jäsenten assosiativisia prosesseja. Ryhmän ohjaaja tunnistaa suunnitelman etenemisen rinnalla osallistujien tarpeita, että ne saavat vaikuttaa ryhmäohjelmaan ja omien teemojen kertomiseen (Niemistö2002, 152-159.)

Ryhmän johtamisessa *ohjaajan tehtävä, asema ja ohjausteot* tekevät ohjausta ymmärrettäväksi . Ryhmän ohjaajan päätehtävä on ottaa vastuu ryhmän kaksoistavoitteen saavuttamisesta: huolehditaan ryhmän tehokkuudesta ja kiinteydestä (Jauhiainen & Eskola 1993)



**KUVIO 2.** Ryhmän kaksoistavoite (Niemi 2002, 35)

Osallistujien toimintaan sitoutumista edistää *ryhmäsopimuksen tekeminen*. Ohjaajan asemaa ryhmässä määrittää hänen tehtävä. Ohjaaja vastaa ryhmän tehtäväsuorituksesta ja edistää ryhmän kiinteyttä. Johtajuus on ryhmän, ei yksilön ominaisuus. Tehtävänsä vuoksi ohjaajalla on auktoriteettiasemaa. Häneen kohdistuu tunteita ja odotuksia. Ohjaaja käyttää tehtävästä ja asemasta syntyneestä suhteesta tietoisesti ryhmän ja osallistujien toimintakyvyn edistämiseen.

Ohjaajan toiminta jäsenyyksi ohjausteiksi. Niissä käytetään tietoisesti ja tavoitteellisesti ryhmädynaamisia tekijöitä. Tekeminen, tekemättä jättäminen, puhuminen ja vaikeneminen ovat yhtäläisiä ohjaustekoja. Ohjaus perustuu tilanteeseen ja siitä nouseviin toiminnan tarpeisiin sekä ryhmän tarkoitukseen ja tavoitteeseen. Ohjaaja auttaa osallistujia oppimaan ryhmäkokemuksestaan. Ryhmäkokemus on jatkuvaa kokemuksellista oppimista, jota ryhmäyöntekijä ohjaa. Ryhmäyöntekijä ohjaa antamalla palautetta ja kannustamalla sen antamiseen. Ohjaustekojen havaittavuus vaihtelee tilanteittain. Ohjaajan on kehittyäkseen jatkuvasti tutkittava itseään ja toimintaansa (Jauhiainen & Eskola 1994, 140-161.)

*Vetovoimalla eli attraktiolla* ymmärretään (Eskola 1986) toista ihmistä tai ryhmää kohtaan tunnettua kiintymystä. Vetovoimalla on merkitystä sekä osallistujan tunnetasolla että ryhmämuodostuksessa. Vetovoimaan sisältyy paikallinen läheisyys, samankaltaisuus ja täydentävyys. Paikallinen läheisyys näkyy ryhmässä tilasuhteina. Samankaltaisuus koetaan palkitsevana, mutta se on myös yhdenmukaistavaa. Täydentävyydessä vetovoima syntyy erilaisuuden kautta, kun ihmiset kokevat täydentävänsä toisiaan.

Ryhmän jäsenten omaa ryhmää kokemasta vetovoimasta muodostuu ryhmän kiinteyttä. Ryhmän kiinteyden taustalla on ryhmään osallistujien yksilölliset motiivit. Kiinteyttä ilmaisee

osallistujien kiinnostusta ryhmään kuulumiseen, kokoontumisten useuteen, ryhmän säilyttämiseen (Eskola 1986, 129-138.)

Ryhmien ja yhteisöjen toiminnassa *kommunikaatio ja vuorovaikutus* on oleellinen tekijä. Ryhmän kommunikaatiosuhteet (Niemi 2002) ilmaisevat ryhmän kommunikaatiomalleja, jotka tuottavat ryhmädynamiikkaa. Ryhmän toiminnan tehokkuuden ja osallistujien tyytyväisyyden keskinäinen suhde heijastuu kommunikaatiomalleissa. Keskitetyissä kommunikaatiomalleissa johtaja on paljon esillä. Hajautetuissa malleissa ryhmän jäsenten osallistuminen on keskeistä.

Hajautetun kommunikaatorakenteen ryhmissä ryhmäläiset ovat tyytyväisempiä toimintaan (Eskola 1986, 155-156.)

Kommunikaatio (Thompson 1996) on sanallista ja sanatonta. Puheessa vaikuttavat nopeus, muodollisuus, rentous, äänensävy, aksentti. Itseilmaisutaidot, kuunteleminen, keskusteleminen, selkeys ja ympäristö luovat kommunikaation perustaa. Sanaton viestintä sisältää kasvon ilmeitä, katsekontaktia, kehon asentoja, kosketusta, pukeutumista (Thompson 1996, 93-103.) Sanallisen ja sanattoman kommunikaation lisäksi esimerkiksi kirjoittaminen ja kuvallinen ilmaisu ovat kommunikaatiota.

Ryhmässä syntyy kommunikaatiosuhteita, joissa tunteet ovat läsnä. Kommunikaatiosuhteissa ilmenee ryhmän virallisia ja epävirallisia sääntöjä. Valta näkyy kommunikaatiossa. Kommunikaatiossa heijastuvat ryhmäläisten tekemät valinnat (ks. Niemi 2002, 114-128.)

Ryhmän prosessiin (Jauhiainen & Eskola 1994) kuuluu *muutosprosessi ja kehitysprosessi*. Muutosprosessi tarkoittaa muutoksen hahmottamista. Toiminnan eri ulottuvuuksien havainnointi ja niiden vertaaminen aiempiin havaintoihin, kertoo toiminnan etenemisestä. Muutos voi olla tasaista tai yllätyksellistä. Yhteisestä toiminnan tarpeesta nouseva muutos on asteittaista. Muutosprosessissa ryhmä kohtaa tehtävä – ja prosessiongelmia. Prosessin etenemiseksi ryhmän on suoritettava yksilöllistä työtä, sovittava työnjaosta ja aikatauluista, työskenneltävä tavoitteellisesti ja koottava ryhmän tehtäväsuorituksen tärkeitä puolia toiminnan tarkoituksen saavuttamiseksi.

Prosessiongelmia on haastavampi hahmottaa. Ne ovat esillä peitetymmin. Järjestys ja epäjärjestys vaihtelevat ryhmässä. Ryhmän luonteeseen kuuluu, että siinä on myös hajaannuttavia tekijöitä. Prosessiongelmien ratkaisussa uuden näkökulman löytäminen haastaa ryhmän tunnistamaan tilanteen ja tiettyjen vaiheiden kautta etsimään ratkaisuja.

Ryhmän kehitysprosessi on yhteydessä siihen, että ryhmä on kykenevä saavuttamaan toimintansa tarkoituksen. Eri ryhmissä kehitysprosesseissa on eroja, joihin vaikuttaa toiminnan tarkoitus ja toimintatapa. Ryhmissä muotoutumis – ja päättymisvaihe on helpompi erottaa. Ryhmän keskivaihe on toteuttamisen, työnteon vaihetta ja sen jäsentäminen sisältää monia ryhmäläisistä ja ryhmädynamiikasta nousevia tekijöitä (ks. Eskola 1994, 84-94.)



## Tarinallisen ryhmän lähestymistapa

Tarinallista lähestymistapaa on sovellettu työkykyä ylläpitävässä kuntoutuksessa ja sydäninfarktipotilaiden kuntoutumisessa. Taustanäkökulma on sosiaalipsykologinen (ks. Valkonen, 70/2002). Yksilö – ja perheterapiassa ja opettajien koulutuksessa tarinallisen lähestymistavan käyttö kasvanut. On huomattava, että ei voida puhua yhtenäisestä tarinallisesta lähestymistavasta, vaan tarinallinen lähestymistapa on rakentunut soveltajien intresseistä ja lähtökohdista käsin.

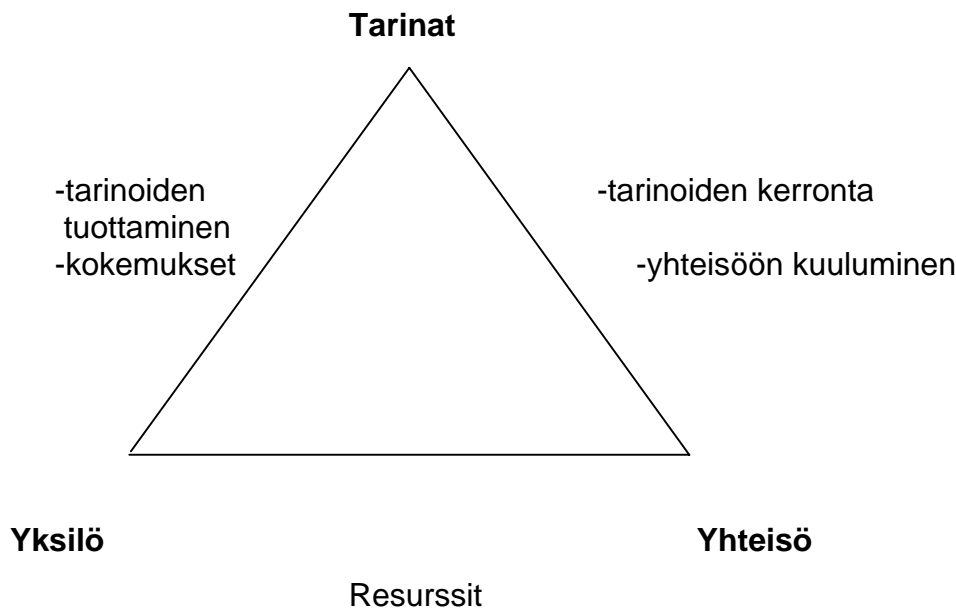
1980-luvulla tapahtui kerronnallinen käänne tieteellisessä tutkimuksessa. Tämän seurauksena kertomuksen (narrative) ja tarinan (story) käsitteet yleistyivät nopeasti yhteiskuntatieteissä, psykologiassa ja kulttuurintutkimuksessa (Hyvärinen 2004,297).

McLeod mainitsee viimeisen kolmenkymmenen vuoden kuluessa tarinallisen lähestymistavan kehitykseen vaikuttaneen filosofian, psykologian, kielitieteen, yhteiskuntatieteiden, psykoterapian. Tarinoiden tuottaminen on aktiivinen tapahtuma, joka koskettaa osallistujaa ja ryhmää.

Hyvärinen nostaa esille näkökulmia eletyn ja kerrotun kertomuksen suhteesta. Näkökulmat jakautuvat niihin, joissa nähdään yhteyksiä näiden kahden välillä ja niihin, jossa yhteydet ovat heikompia. En käy tarkemmin läpi tätä keskustelua tässä yhteydessä. Tarinallisen ryhmän osalta asetun sille kannalle, että eletyn ja kerrotun kertomuksen välillä on yhteyksiä. Elämäntapahtumien ja kokemusten luonne on epämääräisempi kuin ne näyttävät kertomuksissa. Itse näen elämäntapahtumissa ja kokemuksissa sen perustan, joka laittaa ihmistä liikkeelle ja kertomaan tarinoita. Tarvitaan välittäviä käsitteitä esim. unelmat, juoni, käännekohtat, oppiminen, joiden avulla tätä suhdetta voidaan hahmottaa (ks. Hyvärinen 2004.)

Kun puhutaan tarinallisesta lähestymistavasta, tärkeää on tuoda esille näkökulma, mistä käsin tarinallinen sovellutus lähtee liikkeelle. Lähtökohtana halusin yhdistää tarinan kerronnan, ryhmän ja voimavaranäkökulman. Ryhmätyön keskustelusta havaitsin kiinnostavana amerikkalaisen sosiaalityön ryhmätyön perinteen, jossa tavoitteena on vertaistuki. Siltä osin tarinallisen ryhmä liittyy vertaistukea painottavaan ryhmätyöhön. Uusia näkökulmia Koura-Kuriiri –hankkeessa kehitetyssä tarinallisessa ryhmässä ovat erilainen ja vahvempi tapa tuottaa tarinoita, voimavarat ja tulevaisuuteen suuntautuminen. Pidän myös harvinaisempina näkökulmana, että tarinallisessa ryhmässä tarinallista

lähestymistapaa ei laiteta jonkun olemassa olevan menetelmän jatkoksi. Tarkoitus on toimia tarinoiden ja tarinan kerronnan luonteesta käsin. Suomalaisessa sosiaalityössä en ole huomannut tarinallista ryhmää menetelmällisenä ilmiönä. Tarinallisessa ryhmässä on eroja myös kuntoutuksen piirissä toteutettuihin ryhmiin. Kouluttajan ja tutkijan työ Koura-Kuriiri –hankkeessa tarjosi mahdollisuuden ohjata tarinallisia ryhmiä ja kehittää niitä yhteistyössä pitkäaikaistyöttömien kanssa.



**KUVIO 3.** Tarinallisen ryhmän lähestymistapa

Kerronnallinen rakenne ilmenee ajan kokemuksessa ja sosiaalisessa läsnäolossa. Toiminnan ajallinen jäsennys (Carr) on näkyvissä. Siihen kuuluu tavoite, lähtö, palaaminen, ongelma, ratkaisu, alku keskikohta ja lopetus. Muistot ja kokemukset avautuvat suuremmiksi elämänhistoriallisiksi kokonaisuuksiksi. Useat kollektiivit ovat olemassa kertomalla itsestään ja alkuperästään. Tarinoita kerrotaan elettaviksi ja niitä eletään kerrottaviksi.

Kun tapahtuneesta rakennetaan kertomusta, kokonaisuutta voidaan ymmärtää juonen avulla (Ricoeur). Kerrottaessa tarina muuttuu komediaksi, tragediaksi tai romanssiksi. Kertomus ei ole yksiselitteisesti järjestystä ja eheyttä, vaan siihen sisältyy epäjärjestystä. Aika on inhimillistä silloin, kun siitä kerrotaan ja kertomukselle syntyy merkitys. Juoni sitoo yhteen tapahtumia, henkilöitä ja tavoitteita. Kertomus elämästä ei ole valmiina, vaan se on aktiivisen työstämisen tulos (ks. Hyvärinen 2004, 298-305.)

Tarina (Hänninen) on ajallinen kokonaisuus, johon kuuluu alku, keskikohta ja loppu. Juoni muodostaa kokonaisuuden, minkä suhteen erilliset osat saavat merkityksen. *Kertomuksen käsite* viittaa tarinan esitykseen merkkien muodossa. Usein kertomus on kielellinen, mutta se voi tapahtua myös elokuvan, kuvan ja näytelmän avulla. *Sisäisen tarinan käsite* viittaa ihmisen mielen sisäiseen prosessiin, jolloin ihminen tulkitsee elämäänsä tarinallisten merkitysten kautta.

*Sosiaalisen tarinavarannon käsite* ilmentää kulttuuristen kertomusten joukkoa, joka yksilölle tarjoutuu. Sosiaalinen tarinavaranto sisältää kaikki ne tarinat, joita ihmiset kohtaavat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kirjojen ja tiedotusvälineiden kautta. Ihmisen elämänsä aikana omaksutaan sosiaalista tarinavarantoa. Osa tarinoista unohtuu, osa jää mieleen. Niistä muodostuu henkilökohtainen tarinavaranto, joihin sisältyy tarinallisesti tulkittuja kokemuksia. Sisäinen tarina on prosessi, jossa yksilö tulkitsee elämäntapahtumia tietyn tilanteen tarjoamina mahdollisuuksina ja rajoituksina.

Sisäisessä tarinassa on kolme tasoa: alkuperäinen, reflektiivinen ja metareflektiivinen. Ensimmäinen taso edustaa alkuperäistä tulkintaa, reflektiivisessä taso on itselle kerrottua tarinaa, sisäistä puhetta. Metareflektiossa ihminen käy tietoisesti läpi omaa tarinaansa. Kertomuksen käsite viittaa ihmisen itsestään toisille kertomaan tarinaan. Kerronnassa synnytetään tapahtumille uusia tulkintoja. Tarinan kerronnassa tapahtuu sosiaalisia vaikutuksia. Kokemuksia jaetaan toisten kanssa, jolloin niiden on mahdollisuus jäsentyä edelleen. (Hänninen 1999, 20-22.)



**KUVIO 4.** Tarinallisen ryhmän portaavat

Tarinallisessa ryhmässä yksilö rakentaa ensiksi sisäistä tarinaa tulemalla suhteeseen oman elämänsä episodeihin, tapahtumiin. Yksilöllä tarkoitetaan ryhmän osallistujaa. Osallistuja muodostaa episodien kautta sisäistä tarinaa. Tässä prosessissa osallistujan

tuleminen oman elämänsä subjektiksi on merkityksellistä. *Osallistuja on oman tarinan päähenkilö.* Yksilö on tärkeä ymmärtää subjektina. Sisäisen tarinan rakentumisessa *muisteleminen ja merkitysten luominen* omille kokemuksille jäsentävät sisäistä tarinaa.

Tarina on perustava teema (Polkinghorne 1988), joka yhdistää yksilön inhimilliset toiminnot ja tapahtumat ymmärrettävään hahmoon. Tarina voi viitata tarinan tekemisen prosessiin, tarinan kognitiiviseen aiheeseen tai prosessin tulokseen: tarinoihin. Polkinghorne käyttää tarinaa viittaamaan sekä prosesseihin että tuloksiin. Niihin liittyvän taustan (kontekstin) kertomisen tulisi selventää tarinan merkitystä.

Ihmisen olemassaoloon liittyvän tarinan tehtävän taustalla on kolme oletusta, jotka ovat yhteydessä kokemukseen. Ensiksi ihmiskokemusta ympäröi merkitykset ja ajatukset, jotka nousevat persoonallisesta ja kulttuurisesta maailmasta. Vaikka keho on sen osana, sen piirteet eroavat kehosta itsestään. Merkitysten maailma ei ole staattinen: se on laajeneva prosessi. Ihmiskokemus on rakenne, mikä muotoutuu ihmisen kognitiivisen skeeman ja ympäristön vuorovaikutuksesta.

Kokemus on integroitu rakenne, mikä tuotetaan merkitysten maailmassa. Siinä yhdistyvät tulkinnallisesti muisteleminen, havainnot ja odotukset. Kolmanneksi ihmiskokemus ei organisoidu samalla tavalla kuin materiaalisessa maailmassa. Organisoiva periaate ihmiskokemuksessa on enemmän sukua runolliselle merkitykselle kuin muodolliselle loogisuudelle. Merkityksen maailma on avoin järjestelmä, missä uudet merkityksen muodot kehittyvät.

Tarinaa muodostava teema on tärkeää ihmisen toiminnan ymmärtämisessä. Se ilmaisee toiminnan tarkoitusta ja suuntaa, mitä kautta ihmisen elämän kokonaisuus tulee käsitettävämmäksi. Itsemme ja toisten toimintaa tarkastellaan tarinallisessa kehyksessä. Juoni sitoo yhteen monenlaisia tapahtumia tarinaksi. Siinä otetaan huomioon historiallinen ja sosiaalinen tausta, paikat ja ainutkertaiset tapahtumat. Tarinallinen selittäminen on yhteydessä taustaansa.

Tarinallinen esittäminen ymmärretään kolmella tavalla. Ensiksi tiedostamista tapahtuu esittäjän tietoisuudessa. Toiseksi esittäminen tapahtuu kielen kautta muille esimerkiksi puhumalla, kirjoittamalla, draaman kautta. Kolmas tarinan esittämisen tapa on tarinan vastaanottaminen, mihin sisältyy kuullun tarinan tulkintaa ja ymmärtämistä. Tarinallisessa

ymmärtämisessä kokonaisuus ja siinä vaikuttavat osat ovat suhteessa toisiinsa ( Polkinghorne 1988, 13 – 22.)

Koura – Kuriiri –hankkeessa toteutetussa tarinallisen ryhmän lähestymistavassa osallistuja alkaa etsiä ensiksi sisäistä tarinaa. Ohjaajan johdannot tarinallisiin aiheisiin ja ryhmää varten tehdyn työkirjan käyttäminen luovat edellytyksiä sille, että osallistuja tunnistaa sisäisiä tarinoita itsessään.

Tarinallisessa ryhmässä yksilön sisäinen tarinan muuttuu tarinan kerronnaksi, kun se tulee yhteisesti jaetuksi ryhmässä. Asetelma muuttuu yksittäisestä sisäisen tarinan rakentamisesta sosiaalseksi tilanteeksi, jossa tarinaa kerrotaan. Tähän tilanteeseen kertomisella, kuuntelemisella ja jakamisella on tarinan kerrontaan vaikuttavia merkityksiä.

Tarinallisessa ryhmässä osallistujilla on mahdollisuus luoda keskinäistä yhteyttä sekä ryhmän sisällä että ulkopuolella. Keskinäinen yhteys voi muodostua tarinan kerronnasta, vertaistuesta ja toiminnasta.

Tarinat (Valkonen) ovat osana ihmiselämää. Ne vaikuttavat tilanteiden tulkintoina, toiminnan valintoina ja tekojen malleina. Tarinat tulkitsevat kokemuksia ja elämäntapahtumia, jolloin ne voivat tarjota erilaisia toimintavaihtoehtoja. Tarinat heijastelevat ihmisen tapaa toimia ja tulkita elämän tapahtumia, mikä tarjoaa metodin kokemusten ja toiminnan ymmärtämiseen. Tarinan käsite sisältää yksilöllisen ja sosiaalisen. Ihminen on sidoksissa häntä ympäröivään kulttuuriin ja sosiaaliseen yhteisöön. Tietyissä kulttuurissa kerrotaan tietynlaisia tarinoita tietynlaisista tilanteista (Valkonen 2002, 15-16.)

Kuntoutustyön (Hänninen & Valkonen 1998) perinteinen tehtävä on ihmisen käytännöllisen toimintakyvyn lisääminen. Tarinalliselta kannalta tämä tarkoittaa, että ihmistä autetaan toteuttamaan tarinoitaan. Tarinoiden sisältämät tavoitteet kohtaavat sosiaalisen todellisuuden. Kuntoutusta ja sopeutumisvalmennusta koskevissa tutkimuksissa on tullut toistuvasti esille, miten tärkeää on kuulla toisten kertomia tarinoita heidän kokemuksistaan. Tämä puhuu erityisesti ryhmämuotoisen kuntoutuksen puolesta. Kuntoutuja kokee, että hän ei ole yksin ongelmiansa kanssa.

Ryhmissä on annettava tilaa tavanomaisista poikkeaville tarinoille. Sen kuulemisella, mikä tarinoissa on erilaista, on yhtä hyödyllistä kuultavaa kuin samansuuntaiset kokemukset.

Erilaisuudesta syntyy uudenlaisia näkökulmia. Erilaisuuden esiintulon rohkaiseminen on ryhmän ohjaajan tehtävä.

Tarinallisessa lähestymistavassa korostuu tiedon tulkinnallisuus ja suhteellisuus. Kun elämäntilanteita ja ongelmia määritellään tarinoiden kautta, ne nähdään uudelleen tulkittavina ja muuttuvina. Ihminen on oman elämänsä päähenkilö ja hänen elämäntarinansa muodostaa taustan kuntoutustoiminnalle. Tarinallisen jäsenyyksen tulee vastata kysymykseen ”mikä on tärkeää – miksi eläminen on elämisen arvoista? Kuntoutuksessa mukana olevia tuetaan vastausten etsimisessä. Asiakastyössä keskeistä on positiivisten kokemusten, mielihyvän ja onnistumisten hetkien tuottaminen, jotka virittävät unelmia ja vahvistavat itsetuntoa.

Osallistujia rohkaistaan hyväksymään elämäntarinansa moniselitteisyyttä. Heitä rohkaistaan myös sellaiseen avoimuuteen, jossa kohdataan myös selittämättömiä ja irrationalisilta vaikuttavia asioita. Tarinallisesti orientoituneessa kuntoutustyössä astutaan yksittäisten mallitarinoiden ulkopuolelle. Tällöin annetaan tilaa sellaisille tarinoille, joissa on aukkoja ja jotka ovat vähemmän loogisia. (Hänninen & Valkonen 1998, 12 – 15.)

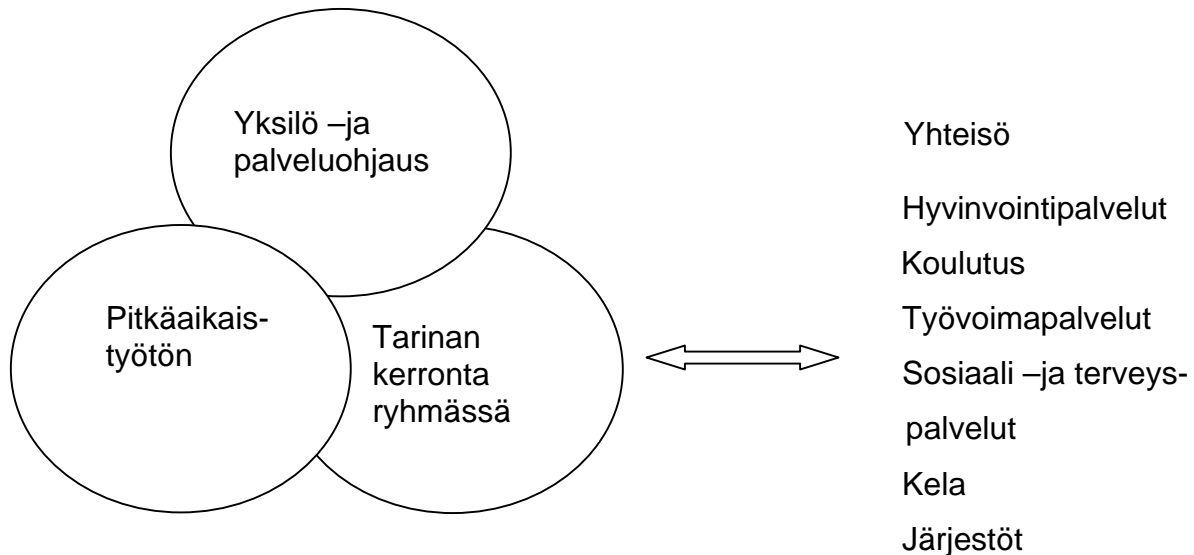
Tarinallisessa lähestymistavassa yhteisöön kuulumisen ja resurssit painottavat ryhmän ulkopuolisten yhteyksien tärkeyttä. Erilaiset yhteisöt kuten perhe, harrastukset, ystävyysuhteet tarjoavat ihmiselle jäsenyyden yhteisössä. Hyvinvointipalvelut ovat keskeisiä kansalaisen selviytymiselle arkielämässä. Tarinallisen ryhmän edustaa itsessään yhteisöä. Sen suhde ryhmän ulkopuolisiin yhteisöihin määrittyy osallistujien tarpeiden ja välittävien tekijöiden kautta.

Yhteisösosiaalityössä ( Clarke ) tarjoutuu uusia näkökulmia sosiaalityöntekijän ja asiakas kansalaisen suhteeseen. Painotus on sosiaalisessa tuessa ja voimavaraistumisessa. Yhteisösosiaalityössä toiminta tapahtuu alueella ja paikoissa, joka haastaa sosiaalityötä asiakkaiden erilaisuuden, heidän kulttuurin ja elinolosuhteiden kohtaamiseen. Tämä lähtökohta lisää samalla sosiaalityön autonomisuutta. Osallistujat pääsevät toteuttamaan enemmän heidän itsensä valitsemia toimintoja. Tukiverkostot koostuvat itseapu –ja vertaisryhmistä. Perinteinen yksilötyö laajenee siten, että yhteisössä on saatavilla sosiaaliseen tukeen perustuvia toimintamuotoja. Sosiaalityö voi olla synnyttämässä

niitä .Sosiaalityön rooli on tukemisessa, kehittämisessä, mahdollistamisessa ja voimavaraistumisen edellytysten luomisessa. Sosiaalityö säilyttää yhteyksiä näihin ryhmiin. Se mahdollistaa uutta strategista suunnittelua, tiedon analyysia ja yhteisösosiaalityön käytännön kehittämistä. Asiakkaiden tarpeiden tulkinta yhdessä heidän kanssaan luo polkuja hyvinvointipalveluihin. Yhteisösosiaalityö näyttäytyy epävirallisemmalta, mutta se on luonteeltaan ammatillista toimintaa. ( ks. Clarke 2000, 47 – 60. )

## METODOLOGISET SITOUMUKSET

### Tutkimustehtävä ja tutkimusasetelma



**KUVIO 5.** Tutkimusasetelma

Tutkimuksen keskiössä on tarinan kerronta. Tarinat ja niiden kertominen ryhmässä asettavat tutkimukselle haasteen, johon kytkeytyy tarinoiden tuottamisen mekanismit. Mitä tarinat ovat? Mitä kerronta on? Tutkimuksellisesti kiinnostavaa on kertomisen tapa, jolla osallistujat jäsentävät elämäänsä ja yhteisesti jaettu tarinoiden kertominen ryhmässä. On huomattava, että tarinat nähdään heijastumina elämästä, johon kytkeytyy tulkinnallisuus.

Osallistujien elämäntilanteella ja kerronnalla ajattelun olevan keskinäistä suhdetta. Tarinoiden tuottamisen mekanismeihin ryhmässä vaikuttaa, miten ryhmän sisältö, rakenne ja prosessit tulevat näyttäytymään tarinallisessa ryhmätyössä. Ryhmän, sisältö, rakenne ja prosessit ovat vaikuttamassa ryhmän vaiheiden syntymiseen. Tähän liittyvän dynamiikan näkyväksi saaminen auttaa ryhmän eri vaiheiden ymmärtämisessä.

Itse ryhmän ohjaajana ja tutkijana olen vaikuttamassa osaltaan ryhmäprosessiin. Tämä tarkoittaa ohjaajan roolin vaihteluja ryhmän eri vaiheissa. Siksi tutkimuksessani on tärkeää tehdä näkyväksi näitä seikkoja. Ryhmän ohjaajana ja tutkijana teen yhdessä apuohjaajan kanssa havaintoja ryhmästä. Ryhmät koostuvat pitkäaikais tai -toistuvaistyöttömistä.



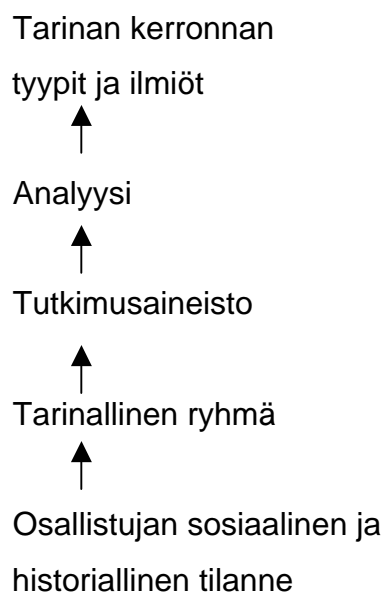
Ryhmään valikoituminen on prosessi, missä ollaan merkittävästi riippuvaisia verkostoyhteistyön kautta tapahtuvasta ohjaamisesta ryhmiin. Ryhmäläiset tuovat ryhmiin mukanaan oman sosiaalisen elämäntilanteensa ja toimintatapansa. Tämä vaikuttaa ryhmädynamiikkaan. On tiedostettava yllätyksellisyyden mahdollisuudet ryhmäilmiöissä, miltä normatiivinen lähestymistapa sulkee tilaa.

Tarinallisen ryhmätyön tutkimuksessa on luotava yhteys ryhmätyön sovellutuksiin ja ryhmätyön tutkimukseen. Tutkimuksellisesti mielenkiintoista on, millä tavalla tarinallisen ryhmän menetelmä toimii ryhmätyön menetelmänä.

### **Tutkimustehtävä muotoutuu seuraavasti:**

Tutkin tarinallisen ryhmätyöskentelyn muotoutumista sekä sen mahdollisuuksia että esteitä voimavaraistumisessa. Tähän kytkeytyy kolme näkökulmaa:

1. Tarinan kerronta ja sen tuottaminen ryhmässä
2. Minkälaisia ilmiöitä paljastuu? Mitä voimavaraistumisen ituja ja elementtejä on esillä?



**KUVIO 6.** Tutkimusprosessi

## Tutkimusaineistot

Tutkimuksen aineistot koostuivat seuraavat:

1. Osallistuva havainnointi, ohjaajien keskinäiset keskustelut
2. Kirjalliset ja keskustelevat arvioinnit yhdeksästä ryhmästä, yhdestä ryhmästä suullinen arviointi
3. Osallistujien tuottamat sekä suulliset että kirjalliset aineistot
4. Työnsuunnittelijan aineistoja
5. Omat kokemukset ja niiden reflektointi

Osallistuvaa havainnointia toteutin pääasiassa siten, että ryhmien aikana kirjoitin lyhyesti paperille ylös tietyille ryhmätapahtumille sitä ilmaisevan sanan tai lauseen. Tämän tarkoitus oli, että pystyisin ryhmän jälkeen palauttamaan tapahtuman mieleen ja kirjoittamaan siitä lisää. Koska olin myös ryhmän ohjaaja, sopi tämä tapa minusta tilanteeseen. Keskustelu apuohjaajan kanssa toimi peilinä omille havainnoille. Kahdessa ryhmässä apuohjaajina toimi tarinallisen ryhmätyön läpikäyneitä osallistujia. Kaikkiaan viidessä ryhmässä oli apuohjaaja.

Ryhmien kuluessa pysähdyimme osallistujien kanssa keskustelemaan, mikä heidän kokemus sillä hetkellä on ryhmästä ja sen suunnasta. Kaikissa ryhmissä pysähdyimme ajoittain arvioimaan ryhmäkokemuksia. Kun tarinallisen ryhmän vaiheet alkoivat hahmottumaan, arviointikeskustelua oli luontevaa liittää osaksi näitä vaiheita.

Osallistujien tuottamat tarinat olivat enimmäkseen suullisia, mutta jokaisessa ryhmässä oli osallistujia, jotka halusivat kirjoittaa tarinoita ja lukea niitä ääneen. Olen koonnut osallistujien tarinoita kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa oli heti ryhmän jälkeen. Toinen tapa oli osallistujien kirjallisesti tuottamat tarinat.

Työnsuunnittelija kirjallisia aineistoja olen käyttänyt yksilö –ja palveluohjauksen yhteydessä. Niihin liittyy myös moniammatilliset keskustelut, jotka ovat lisänneet ymmärrystäni aineistoista.

Omien kokemusten reflektoinnissa olen palannut sellaisiin ryhmän sisäisiin ja ulkopuolisiin ilmiöihin, joiden olen huomannut herättäneen kiinnostustani.

## Tutkimusmenetelmä

Etnograafisen tutkimuksen (LeCompte & Schensul 1999) tärkein piirre on, että se liittyy kulttuurin käsitteeseen. Lopputulos etnograafisesta tutkimuksesta on tarina tai kertomus yhteisön, ryhmän tai jonkun asetelman kulttuurista. Kertomukseen tai tarinaan sisältyy teoreettisesti informoitu tulkinta ryhmästä.

Etnograafisessa tutkimuksessa luonteenomaisia piirteitä ovat seuraavat: Sitä tehdään luonnollisissa asetelmissa, ei laboratoriossa. Se sisältää välitöntä, kasvoista kasvoihin tapahtuvaa vuorovaikutusta. Siinä esitetään tarkkoja reflektioita osallistujien näkökulmista ja toiminnasta. Se käyttää induktiivista, vuorovaikutuksellista ja tapahtumiseen liittyvää aineiston keräämisen tapaa rakentaakseen paikallisesta kulttuurista teoriaa. Aineiston lähteet ovat monipuolisia, sisältäen sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia aineistoja. Kaikki ihmisen toiminta ja uskomukset ovat sosiaalipoliittisessa ja historiallisessa kontekstissa. (Le Compte & Schensul 1999, 8-28.)

Tarinallinen ryhmä edustaa luonnollista ryhmää, johon pitkäaikaistyöttömät tulevat vapaaehtoisuuden pohjalta. Tarinallista ryhmää luonnollisena ryhmänä perustelen sillä, että ryhmätyöllä ja ryhmällä on yhteiskunnassa vakiintunut asema eri muodoissaan. Tämä tarkoittaa sekä virallisia että epävirallisia ryhmiä.

Ryhmän luonteeseen kuuluu välitön ja kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus. Se ei ainoastaan rajoitu ryhmätilanteisiin. Eri ryhmien kuluessa tarjoutui monia muitakin kohtaamisen tilanteita osallistujien kanssa. Kun osallistujat kävivät Koura-Kuriiri -hankkeen toimitiloissa eri asioissa, jäivät he joskus kahville joko yksin tai toisen osallistujan kanssa yhdessä. Toimintapäivinä toisenlaisessa ympäristössä kohtasin osallistujia. Oli myös osallistujia, joiden kanssa juttelimme kaupungilla, kun kohdattiin.

Osallistujan näkökulman painottamisen lähtökohtana pidän tarinallisen ryhmän luonnetta. tarinat itsessään ovat yhteydessä osallistujien kokemuksiin. Tarinallinen ryhmä luo tilanteita ja edellytyksiä, että osallistujat alkavat kertomaan ja jakamaan tarinoita. Pitkäaikaistyöttömien toiminta sosiaalipoliittisessa ja historiallisessa kontekstissa ilmenee tarinallisuuden, voimavaraistumisen ja yhteisöllisyyden näkökulmista. Tulosten tulkitsemisessa pitkäaikaistyöttömien kulttuurissa esiintyvät kulttuuriset mallit ovat tärkeitä.

Tutkimusanalyysi (Eskola & Suoranta 1998) rakentuu sekä aineiston *teemoittamisesta* että olemassa olevien teemojen käyttämisestä analyysissä. Tarinallisen ryhmän toimintamallin jäsenyksessä voin teemoittamisen avulla jäsentää tarinallisen ryhmän kehystekijöitä. Tarinallisessa ryhmässä kehystekijät ovat olemassa suuntaviitoina tarinallisina teemoina, missä tekemälläni, ryhmässä käytetyllä työkirjalla on suuntaava merkitys.

Tarinallisten teemojen konkretisoituminen tapahtuu sitä kautta, kun osallistujat tuottavat tarinoita ja jakavat niitä yhteisesti. Tästä syntyy teemoittamisen toinen merkitys. Teemoittaminen tarkoittaa tutkimuksessani keskeisten tarinallisen ryhmätyön ilmiöiden tunnistamista. Tarkemman kuvan jäsentyminen edellyttää tarinoiden tuottamiseen kiinni pääsemistä. Mitä kerrotaan? Miten kerrotaan? Mitä on yhteisesti jaettu tarinan kerronta?

Tähän pääseminen edellyttää osallistuvaa havainnointia, ryhmäilmiöiden tunnistamista, kirjallisia dokumentteja, tuotettujen arviointien ja omien kokemusten tarkastelua. Tutkimusaineiston analyysissä on tärkeä säilyttää yhteys tutkimusongelmaan. Tutkimusaineiston kvalitatiivisessa analyysissä on lähtökohtani *tyypitellä aineistoa* ja vastata sitä kautta esittämäni tutkimuskysymykseen.

Tyypittelyä (Eskola & Suoranta 1998) pidetään teemoittelun ohella perinteisenä analyysitapana. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, jolloin aineisto esitetään yhdistettyjen tyyppien, tietynlaisten mallien avulla. Tyypittelyn edellytys on tarinajoukon jäsentäminen ts. teemoittelu. Aineistoa ryhmitellään tyypeiksi, selviksi ryhmiksi samankaltaisia tarinoita. Tyypit tiivistävät ja tyypillistävät. Parhaimmillaan tyypit kuvaavat laajasti ja kiinnostavasti sekä taloudellisesti aineistoa.

Huomion voi kiinnittää myös tyypillisesti poikkeavien tapausten systemaattiseen etsintään. Alkuperäisestä oletuksesta poikkeava vastaus on voimavara ja kiinnostava seikka. Poikkeavien tapausten analyysi pakottaa tutkijan kehittämään olettamuksiaan. Erilaisuuksien etsinnän jälkeen samanlaisuuskin on rikkaammin jäsentynyttä.

On kolme eri tapaa muodosta tyyppiä:

1. Autenttinen, yhden vastauksen sisältävä tyyppi esimerkkinä laajemmasta aineiston osasta.
2. Yhdistetty, mahdollisimman yleinen tyyppi: mukaan on otettu vain sellaisia asioita, jotka esiintyvät suurella osalla tai kaikissakin vastauksissa.
3. Mahdollisimman laaja tyyppi, jolloin jotkut tyyppiin mukaan otettavat asiat ovat esiintyneet ehkä vain yhdessä vastauksessa. Olennaista tässä tyypissä on sen sisäinen loogisuus. Tyyppi on mahdollinen, mutta ei sellaisenaan todennäköinen.

(Eskola & Suoranta 1998, 181-182.)

Alasuutarin (1993) mukaan on hyvin tavallista erilaisten tyyppien muodostaminen aineistosta. Sopivalla yleisyystason löytäminen on tärkeää, että löytyisi typologia, jossa kaikille tapauksille on oma lokeronsa. Liian karkea luokittelu niputtaa toisiinsa toisistaan eroavia tapauksia samaan tyyppiin. Pienten erojen luokittelussa päädytään typologiaan, jossa vain muutamia tapauksia saadaan mukaan (Alasuutari 1993, 73-74.)

Tyypittelen aineistoa siten että tiivistän aineiston mahdollisimman kattaviksi perustyypeiksi. Tämä jäsentäminen tarkoittaa kriteerien muodostamista perustyypeille, että voin kertoa, mikä erottaa tyypit toisistaan.

## II TUTKIMUKSEN TULOKSET

### TARINALLISEN RYHMÄN TOIMINTAMALLI

#### Tarinallisen ryhmän toimintamallin rakenne

Tarinallisen ryhmän toimintamalli muodostuu seuraavasta kokonaisuudesta:

<b>RYHMÄN MUOTOUTUMINEN</b>	<b>OSALLISTUJIEN OMAEHTOINEN TOIMINTA</b>	<b>RYHMÄN PÄÄTTYMINEN</b>
Suunnittelu	Vertaistuki	Tulevaisuuden tarinan vahvistaminen
Aloitukset ja sitoutuminen	Etsivä tarinan kerronta	Arviointi
Alkava tarinan kerronta Innostava tarinan kerronta	Katkoksellinen tarinan kerronta	Päätösjuhla

#### **TAULUKKO 1.** Tarinallisen ryhmän toimintamalli

##### **Keille tarinallinen ryhmä sopii?**

Tarinallinen ryhmä sopii ihmisille, joilla on elämässään menossa muutostilanne. Työttömyys on eräs esimerkki muutostilanteesta. Muutostilanteessa ihminen pysähtyy arvioimaan elämäänsä. Tarinallinen ryhmä tarjoaa tähän mahdollisuuden. Tarinallinen ryhmä ei ole terapiaryhmä, vaikka sillä on terapeuttisia vaikutuksia. Samassa ryhmässä voi olla eri-ikäisiä miehiä ja naisia.

Tarinallista ryhmää on toteutettu aikuisiällä oleville, joten lasten ja nuorten kanssa tehtävästä tarinallisesta ryhmästä ei tässä yhteydessä ole kokemuksia. Tarinallinen ryhmä sopii ihmisille, jotka ovat kiinnostuneita sosiaalisista suhteista ja haluavat löytää itselleen sopivaa yhteisöä. Myös itsensä kehittäminen, oman itsetuntemuksen laajentuminen ovat asioita, joita tarinallisessa ryhmässä voi toteuttaa.

Ryhmäkoko on enintään kymmenen osallistujaa. Tarinallisen ryhmän kesto on kolme kuukautta ja kokoontumiset ovat kahdesti viikossa ja kestävät kaksi tuntia kerrallaan. Joillekin kokoontumisille voi varata enemmän aikaa. Ryhmän osallistujat eivät vaihdu ryhmän aikana. Tällä turvataan intensiivisempi työskentelytapa. Ryhmän ohjaajan lisäksi tarvitaan apuohjaaja. Apuohjaaja toimii toisen pienryhmän ohjaajajana.

Edellisellä kokoontumiskerralla ryhmän ohjaaja johdattelee tarinalliseen tehtävään. Työskentely tapahtuu sekä isona että kahtena pienryhmänä. Osallistujat käyttävät tarinallisia tehtäviä apuna tarinan muodostamisessa. Tämä tapahtuu ryhmäkokoontumisten väliajalla. Tarinalliset tehtävät jäävät osallistujille itselleen ryhmän jälkeen. Ohjaaja antoi osallistujille kansion, joka kulkee ryhmän mukana.

### **Mitä tarinallisen ryhmän ohjaajalta edellytetään?**

Ohjaajalta edellytetään omaa suhdetta tarinallisuuteen. Paras vaihtoehto on, että ohjaaja on itse käynyt läpi tarinallisen ryhmän ja koulutuksen. Ohjaajan tulee olla hyvin tutustunut tarinalliseen kirjallisuuteen ja ymmärtää tietoperustaa.

On tärkeää, että ohjaajalla on kokemusta ryhmien ohjaamisesta. Ohjaajalla on perusvastuu ryhmän toiminnasta. Työskentely on yhteistyöhön perustuvaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö ohjaajalla ole perusvastuuta. Epävirallinen ohjaajan asema on enemmän ilmausta sille, että vähennetään eroja ryhmään osallistuvien ja ohjaajan kesken.

Ohjaajan asenteessa tulee ilmetä kiinnostus, tukeminen, empaattisuus, ystävällisyys ja sitoutuneisuus. Tarvitaan hyviä vuorovaikutusvalmiuksia. Ohjaajalla tulee olla valmiudet kohdata ihmisten vahvuuksia, elämänkriisejä ja sosiaalisia ongelmia ja pystyä toimimaan näissä tilanteissa.

Apuohjaajalta edellytetään omaa suhdetta tarinallisuuteen. Paras vaihtoehto on, että hän on itse käynyt läpi tarinallisen ryhmän. Tarvitaan hyviä vuorovaikutusvalmiuksia, kiinnostusta, empaattisuutta, ystävällisyyttä ja sitoutuneisuutta.

## **Tarinallisen ryhmän työkirja**

Työkirja on ohjaajalle työväline, joka auttaa osallistujia rakentamaan tarinoita. Työkirja sisältää valikoiman tarinallisia tehtäviä. Ohjaajan työkirjassa on lyhyet kuvaukset tehtävän tavoitteesta, kestosta, materiaalista, järjestelystä, ryhmäkoosta ja työskentelystä. Osassa tehtäviä on näiden lisäksi taustoitusta.

Ohjaaja monistaa ja jakaa osallistujille ryhmän kuluessa tarinallisia tehtäviä. Niiden teksti on kirjoitettu osallistujien näkökulmasta.

Ohjaaja kertoo ryhmälle työkirjasta ja miten sitä käytetään. Jokaiseen tarinalliseen tehtävään kuuluu, että ohjaaja johdattaa aiheeseen ja varmistaa, että tehtävä on ymmärretty. Kun tarinallinen tehtävä puretaan, toimitaan sekä isona että pieninä ryhminä. Työkirjassa on enemmän työskentelyyn liittyviä ohjeita.

Ohjaajalle tarkoitettu Elämäntarinat voimavaraksi – Tarinallisen ryhmän työkirja on tilattavissa osoitteesta:

Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki  
Vapaudenkatu 46 B  
40100 Jyväskylä  
<http://www.kyt.st>  
Fax: 014 615 461  
Sähköposti: [etunimi.sukunimi@kyt.st](mailto:etunimi.sukunimi@kyt.st)

## **Tarinallisen ryhmän toimintamallin kehittyminen**

Alkuvaiheessa tarinallisen ryhmän sisältö muotoutui tarinallisten aiheiden kautta. Tarinallisten aiheiden tarkoituksena on, että osallistujat saavat kiinnekohtia tarinan kertomiseen ryhmässä. Tarinallisten aiheiden tulee olla luonteeltaan väljiä, että osallistujat voi löytää aiheen sisältä itseään koskettavan tarinan.

Tarinallisen ryhmän perusrakenne on ison ryhmän ja pienryhmien vuorottelu kokoontumiskerroilla. Isossa ryhmässä jokaiseen tarinalliseen aiheeseen kuuluu pieni alustus. Avustava ohjaaja mahdollistaa pienryhmien toiminnan, jossa osallistujilla on enemmän tilaa keskusteluihin.



Työstin tarinalliseen ryhmään tehtäväkirjaa, joka perustui tarinallisen prosessin hahmotukseen. Tehtäväkirjaa rakensin porrasmallin periaatteelle. Porrasmalli tarkoittaa, että osallistujat tunnistavat ensin vahvuuksia. Toiseksi he tunnistavat esteitä, joihin verkostoyhteistyön avulla etsitään ratkaisuja. Kolmas asia on tulevaisuuden tarinan vahvistaminen. Tehtäväkirjaa on rakennettu niin, että osallistuja tuottaa aiheesta ensin yksilöllisesti tarinan, joka ryhmässä tulee yhteisesti jaettavaksi.

Hankkeen keskeisten työmuotojen, tarinallinen ryhmä ja yksilö –ja palveluohjaus, keskinäinen suhde alkoi rakentua moniammatillisen yhteistyön välityksellä. Alkuvaiheessa se sisälsi tutustumista alkavan työn sisältöihin. Yksilö –ja palveluohjausta toteuttava työsuunnittelija tuli avustavaksi ohjaajaksi ensimmäiseen tarinalliseen ryhmään. Tämä mahdollisti hänelle tarinalliseen ryhmään tutustumisen sisältä käsin. Myös hankkeen projektipäällikkö oli ensimmäisessä ryhmässä avustavana ohjaajana.

Tein tarinallisen ryhmän arviointilomakkeen. Sen tarkoitus oli, että ryhmän lopussa osallistujat täyttävät lomakkeen kirjallisesti ja keskustelemme ryhmässä lomakkeen pohjalta. Tein lisäksi osallistujille tarkoitetun päiväkirjamallin. Päiväkirjan tehtävänä oli, että se lisäisi osallistujien oppimista, kun he kirjoittaisivat siihen kokemuksiaan.

Tarinallisen ryhmän kestoksi tuli kolmen kuukauden pituinen ryhmä, jossa kokoontumiset ovat kaksi kertaa viikossa. Tämän rakenteen perusteena oli, että ryhmä on luonteeltaan intensiivinen ja mahdollistaa prosessien syntymistä. Ryhmään sisällytettiin avustavan ohjaajan saaminen. Avustavan ohjaajan tehtävä oli ohjata tarinallisen ryhmän sisällä toista pienryhmää.

Tarinalliset ryhmät käynnistyivät sekä Korkalovaaran että Ounasrinteen asuinalueilla. Ensimmäisten ryhmien toteutuksen ja arviointien mukaan suunta näytti oikealta, mutta toimintamallissa oli edelleen hiomista. Päiväkirjan pitäminen ei toiminut toivotulla tavalla. Lähes puolet osallistujista kirjoittivat päiväkirjaan. Ensimmäisten ryhmien jälkeen päiväkirjan käyttämisestä luovuttiin, koska merkittävä osa osallistujia piti sen pitämistä työläänä.

Ryhmiä jatkuessa osoittautui, että työkirja on pääosin toimiva. Osallistujat olivat kiinnostuneita tarinallisista tehtävistä. Yksilöllinen tehtävien tekeminen näkyi siten, että

tarinan kertominen eri tavoin oli osallistujille luonteenomaista. Siihen sisältyi suoraan kertomista, ranskalaisten viivojen avulla kertomista ja tarinoiden kirjoittamista. Osallistujat pitivät siitä, että saivat kansion itselleen, johon he laittoivat ohjaajan antamia tarinallisia tehtäviä. Tarinallisen ryhmäntyökirjan tarinallisten aiheiden painotusta tarkistettiin. Tulevaisuuden tarinallisia tehtäviä koottiin ryhmän päätösvaiheeseen. Osa osallistujista toivoi jonkin verran lisää toiminnallisuutta ryhmään ja sen osuutta lisättiin. Toiminnallisuus tarkoitti esimerkiksi luontoretkeä laavulle.

Avustava ohjaaja saatiin viiteen ryhmään. Niissä pystyttiin paremmin toteuttamaan pienryhmiin jakautuminen ison ryhmän lisäksi. Kaksi avustavaa ohjaaja olivat itse pitkäaikaistyöttömiä, jotka itse olivat käyneet tarinallisen ryhmän. Hanke palkkasi heidät yhdistelmätuella ryhmään avustaviksi ohjaajiksi. Ohjaaja ja avustava ohjaaja keskustelivat ryhmäilmiöistä ennen ja jälkeen ryhmien. Pitkäaikaistyöttömyyden itse läpikäyneet avustavat ohjaajat toivat ryhmään myös vertaistukea ja erilaisia näkökulmia.

Yksilö ja palveluohjauksessa tarinallinen ryhmä ilmeni siten, että se lisäsi osallistujien motivaatiota. Osallistujat jakoivat tarinallisen ryhmän kokemuksiaan yksilö – ja palveluohjauksessa. Tarinallisessa ryhmässä osallistujat kertoivat tarinoita onnistumisen kokemuksistaan, joita heille oli syntynyt yksilö – ja palveluohjauksessa. Moniammatillinen yhteistyö vakiintui ja sitä kautta oli mahdollista hahmottaa osallistujan tilannetta eri näkökulmista.

Ryhmän vaiheet jäsenyivät lisää. Ryhmän muotoutumisvaiheessa osallistujat kertoivat tavoitteestaan kahdessa vaiheessa. Tämä oli mielekästä siksi, että osallistujat saattoivat muodostaa käsityksen ryhmän tarkoituksesta ensin ja kertoa tavoitteistaan sen jälkeen.

Ryhmän keskivaiheessa osallistujien omille aiheille annettiin tilaa. Tällä halusin lisätä osallistujien omaehtoista toimintaa ja vastuunottoa ryhmässä. Ryhmässä oli sitoutumisvaiheesta asti havaittavissa vertaistuen esiintyminen. Kun luottamus oli syntynyt osallistujien kesken, käynnistyi vertaistuki, mikä sävytti ryhmän keskivaihetta. Oli perusteltua liittää tähän ilmiöön vielä osallistujille tällä hetkellä tärkeä aihe, johon heillä oli mahdollisuus saada tukea hankkeelta ja verkostoyhteistyöstä. Tarinallisen ryhmän vaiheet kehittyivät sivulla 29, taulukossa 1 ilmenevään muotoon.

Tarinan kerronnan ilmoitit olivat innostunut, etsivä ja katkoksellinen tarinan kerronta. Kahteen ensimmäiseen tarinan kerronnan muotoon, innostuneeseen ja etsivään tarinan kerrontaan sisältyi voimavaranäkökulma. Katkokselliseen tarinan kerrontaan liittyi tarinan kerronnan esteitä.

*Innostunut tarinan kerronta* tarkoittaa, että osallistujat ovat tunnistanee elämänsä eri vaiheista sykähdyttäviä kokemuksia, joita he ovat tarinoiden kautta jakaneet ryhmissä keskenään.

*Etsivä tarinan kerronta* on sisältänyt vertaistukea ja tämän hetken elämäntilanteeseen vaikuttamista.

*Katkoksellinen tarinan kerronta* on liittynyt osallistujien elämäntilanteeseen, jossa elämän epävarmuus, kriisit ja sairaudet ovat esillä. Tämä näkyy myös siinä, että silloin ei ole helppoa muodostaa tarinoita ja osallistujat tarvitsevat lisätukea

Yhdessä kokeiluryhmässä esteeksi muodostui osallistujien vähäinen sitoutuminen tarinalliseen ryhmään. Ryhmä vietiin ammatilliseen oppilaitokseen. Yli puolet osallistujista oli paljon pois koulusta ja samalla ryhmästä. Tämä heikensi ryhmään sitoutumista. Hankkeen muihin tarinallisiin ryhmiin osallistujat sitoutuivat selkeästi paremmin. Kahdessa ryhmässä joillakin yksittäisillä osallistujilla oli suuri puhumisen tarve, keskinäistä kateutta ja katkeruuspiikki, mikä vaikutti ryhmän toimintaan.

Arviointia varten tehtiin kirjallinen lomake (liite). Sen tarkoitus oli tavoittaa sekä numeerista että laadullista aineistoa. Yhden kysymyksen osalta arviointilomaketta täydennettiin, muuten se osoittautui toimivaksi. Tämän tutkimuksen osasta, joka käsittelee tulevaisuuden tarinan vahvistumista, löytyy arviointitietoa.

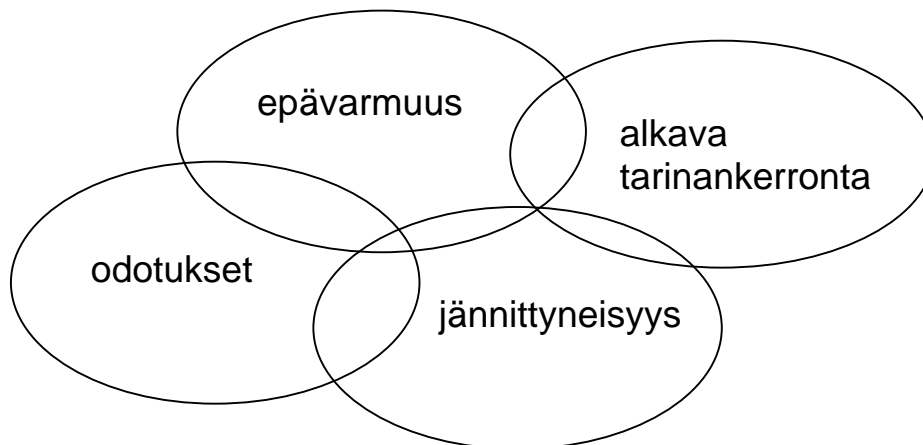
Osallistujille järjestettiin jatkoryhmiä kolmen kuukauden päästä tarinallisen ryhmän päättymisestä. Kokoontumisia oli kolme. Ryhmiin saapui n. puolet osallistujista. Osalle oli järjestynyt koulutus- ja työharjoittelupaikkoja yksilö – ja palveluohjauksen kautta, jolloin he eivät voineet osallistua jatkoryhmään. Kokeilimme osallistujien antaman palautteen kautta jatkoryhmää, jota toteutettiin nopeammassa aikataulussa. Niihinkin ryhmiin saapui n. puolet osallistujista.

## PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN OMAEHTOISEN TOIMINNAN MAHDOLLISTUMINEN

Osallistuja tulivat tarinalliseen ryhmään vapaaehtoisuuden pohjalta. Osallistujien *rekrytointi* tapahtui välittäjäorganisaatioiden kautta, joita olivat esimerkiksi sosiaali – ja terveysvirasto, työvoimatoimista, diakoniatyö, järjestöt.

Koura-Kuriiri hanke tiedotti aktiivisesti toiminnastaan. Työntekijöiden oma panos rekrytoinnissa muodostui oletettua suuremmaksi. Kun hanke ei ollut minkään organisaation kiinteä osa, rekrytointi edistyi hitaasti. Toisissa organisaatioissa toimivilla työntekijöillä oli haaste omien töiden ohessa muistaa eri projektien keskellä, mikä projekti olisi asiakkaalle resurssi. Virallisen sektorin ja kolmannen sektorin yhteistyön kehittäminen näyttää olevan luonteeltaan hidasta, koska aiempia yhteistyömalleja on ollut vähän.

Oman panoksensa rekrytointiin antoivat hankkeeseen muutamat osallistajat, jotka toiminnan päästyä käyntiin kertoivat hyvistä kokemuksistaan työttömille tuttavilleen. Yhdeksään ryhmään tuli 75 osallistujaa, 43 naisia ja 32 miehiä. Viisi osallistujaa keskeytti ryhmän.



**KUVIO 7.** Tarinallisen ryhmän alkuvaihe

Tarinallisen ryhmän alussa alkavaan tarinan kerrontaan kuuluu, että useat osallistajat tuntevat olonsa epävarmaksi ja jännittyneiksi. Samalla epävarmuuden ohella heidän odotuksiinsa liittyy uusien näkökulmien löytämistä omaan elämään. Ryhmän tarkoitus ei vielä ole täsmentynyt ja tutustuminen ohjaajiin ja toisiin ryhmäläisiin on alkamassa.

---

### **Ihmiset on tärkeitä, minä olen tärkeä**

Ryhmän sopimukset, vaitiolo ja luottamus antaa turvallisuutta, auttaa työskentelyä, uskaltaa luottaa. Ryhmän ohjaajan kiinnostus kaikista ryhmäläisistä on tärkeä, muutkin on kiinnostuneita. Jokaisella on lupa sanoa, jos haluaa. Saa kokea, ihmiset on tärkeitä, minä olen tärkeä. Jokainen on tärkeä. Raamit/aiheet/otsikot/ ihmiset on tärkeimmät ryhmässä. Jos loukkaantuu, voitaisiin ryhmän sisällä selvittää, miten käsitellä. Jos on pahoittanut mielensä, ohjaajalle puhuisi. On tärkeää, että ryhmän ohjaaja on kiinnostunut oikeasti ihmisten tarinoista. Jaksaisi kuunnella, läsnäoloa paljon tässä hetkessä. Ryhmäläisenä saisi kokea, minun tarina on yhtä tärkeä kuin toistenkin tarinat. Oma itsenäni olen arvokas, pieni kiitos osallistujalle, kiittää tarinasta, on tärkeää ja merkittävää. Hiljaiselle osallistujalle annetaan mahdollisuus. Joku voi olla puhelias, vähän hankalistikin asioista voitaisiin puhua avoimesti.

( TK 1, )

TK –lyhenne on tarinan kerronta.

---

*Yhteisten sopimusten tekeminen* helpottaa ryhmän alkua. Ryhmän osallistujat valitsivat itselleen nimen, äänestämällä eri ehdotuksista. Ryhmän nimen keksiminen palveli mehenen luomista ryhmään. Ryhmien nimiksi tulivat seuraavat: Pohtijat, Energiaa elämästä, Hope, Ahaa, Life, Qwerty, Met itte, Kaamoslaiset, No problem.

Samassa yhteydessä osallistujat tekivät yhteiset sopimukset, jotka autoivat osallistujia sitoutumaan ryhmään. Eri tarinallisten ryhmien tekemissä sopimuksissa osallistujat painottivat esimerkiksi luottamuksellisuutta, toisen kunnioitusta, erilaisuuden hyväksymistä, päihteettömyyttä, puhumista ja kuuntelemista, aikatauluista kiinnipitämistä.

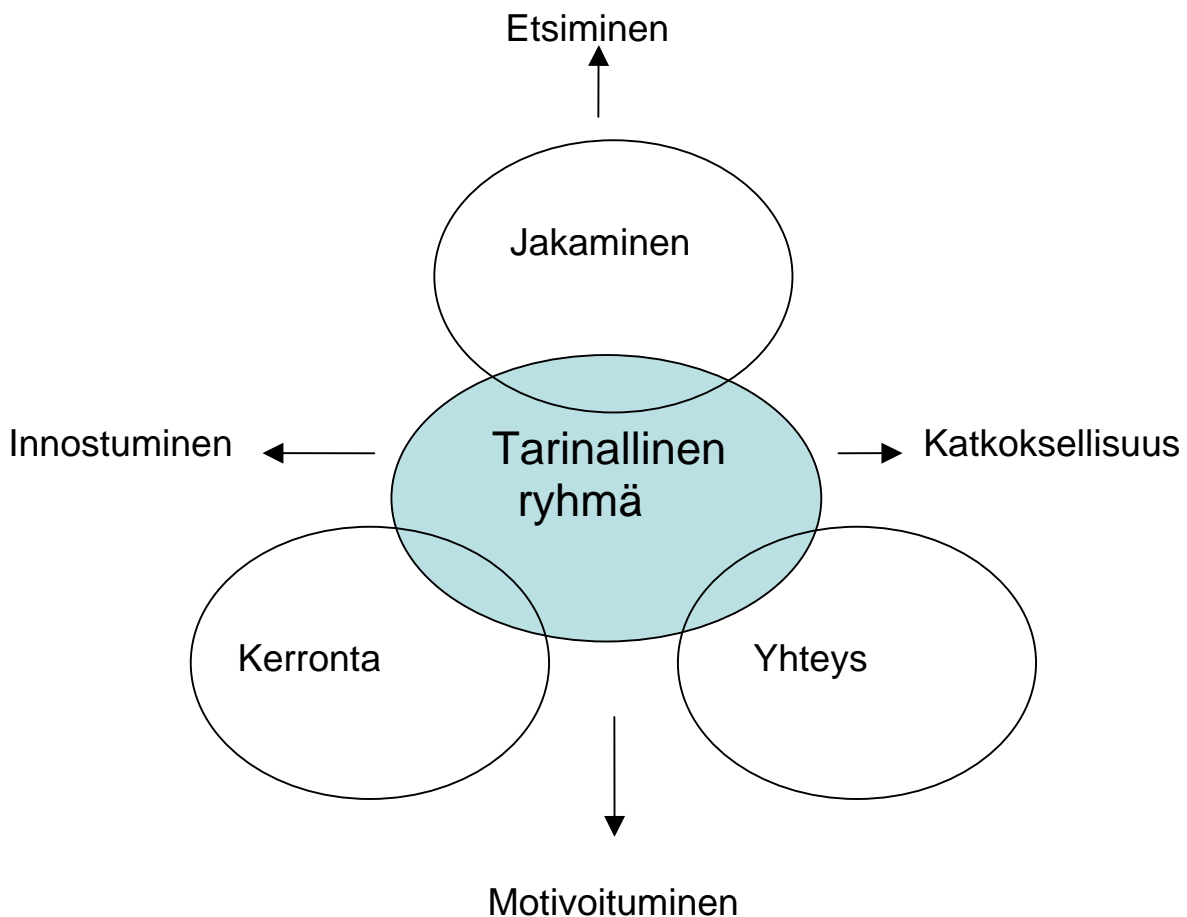
Kokemukseni oli, että odotukset kannattaa käydä läpi kahdessa ei vaiheessa, kun osallistujien kuva tarinallisesta ryhmästä täsmentyy. Osallistujien voimavaraistumisen odotukset olivat eri ryhmissä esimerkiksi seuraavanlaisia:

Omaa aikaa itselle tarvittiin. Saa tutustua toisiin ihmisiin ja muutosta arkirutiineihin. Itseluottamusta tarvitsee enemmän. Saa pohtia, mitä tekisi omalle elämälle. Jotakin uutta ja ennen kokematon kaipaamaan omaan elämään. Muutosta haettiin ”siitä vaan päivästä toiseen – tunnelmaan”.

Ryhmätoiminnan odotettiin lisäävän sosiaalisuutta, toisten kohtaamista, elämäniloa ja uskallusta. Haluttiin oppia kuuntelemaan, jakamaan asioita ja soveltamaan käytännössä.

Elämän haluttiin normalisoituvan. Oma sieto –ja kestävyys haluttiin laajentaa. Aktiivisuustasoon haluttiin nousua. Itsestä pitää ottaa niskasta kiinni. Itsestä huolehtiminen ja oma jaksaminen on tärkeää. Haluttiin rohkaista toisia ryhmässä ja itse rohkaistua.

On tärkeää löytää itsestä uusia puolia ja saada ne käyttöön. Eri tavalla toimimiseen pyrittiin. Itselle haluttiin sallia erehtymistä ja epäonnistumista. Konkreettisen tavoitteen löytyminen oli esillä ja toivottiin löytyvän vastaus kysymykseen: mitä minä haluan? Uskoa itsen, aloitteellisuutta ja uskallusta tavoiteltiin, samoin rohkaisua tulevaan ammatinvalintaan. Haluttiin kohdata omaa itseä, miten pärjää, kun lähdetään uusiin asioihin.



**KUVIO 8.** Tarinan kerronnan prosessi

Tarinan kerronnan prosessi auttaa hahmottamaan tarinallisen ryhmän luonnetta ja tarinallisia ilmiöitä ryhmässä. Tarkastelen tätä kuviossa olevan tarinan kerronnan prosessin kautta.

## Tarinan kerronta ja motivoituminen

Motiivi on kannustava tai vaikuttava tekijä. Motivaatioon sisältyy mielenkiintoa, halua ja innostusta. Kun motivaatio on liikkeellepanevaa voimaa, ihmisten teot suuntautuvat ja tapahtuu toimintakohteiden valintaa. Motivaatiossa voidaan erottaa päämäärätoiminta ja välinetoiminta. Ihmisen vireystila säätelee toimintapyrkimysten intensiteettiä. Sisäisiä ja ulkoisia motivaatiotekijöitä selitetään eri tavalla, riippuen psykologisista tai sosiologisista painotuksista (Nurmi & Rekiaro & Rekiaro & Sorjanen 2002, Eskola 1986, 70-72.)

Opiskelumotivaatiossa erotetaan tilannekohtainen, vieraantunut eli välineellinen ja sisällöllinen motivaatio. Tilannekohtaisessa motivaatiossa vaikuttaa ulkoisten tekijöiden kiehtovuus. Vieraantuneen eli välineellisen motivaation yhteydessä tavoitellaan ulkoisia palkkioita. Sisällöllinen motivaatio on tietoista. Se perustuu opiskelijan mielenkiintoon opittavaan asiaan ja sen soveltamiseen käytännön toiminnassa (Engeström 1991, 28-29.)

Motivaatioilmiötä voidaan luonnehtia kolmella yhteisellä ominaisuudella:

1. Vireys, joka viittaa energiavoimaan yksilössä ja joka "ajaa" häntä käyttäytymään tietyllä tavalla.
2. Suunta, joka viittaa toiminnan päämääräsuuntautuneisuuteen; yksilön käyttäytyminen on suunnattu jotakin kohti.
3. Systeemiorientoituminen, joka viittaa yksilössä ja hänen ympäristössään oleviin voimiin, jotka palauteprosessin kautta joko vahvistavat hänen tarpeensa intensiteettiä ja energiansa suuntaa tai saavat hänet luopumaan toimintaansa suunnasta ja suuntaamaan ponnistuksensa toisaalle.

(Ruohotie, 1998, 37.)

Tarinan kerronnan kannalta motivaation tarkastelussa on keskeistä sekä osallistuja oman kiinnostuksen herääminen, suuntautuminen ja yhteiskunnallisesta ympäristöstä tulevat odotukset.

Järvelä ja Laukkanen ovat tarkastelleet osallistujien motivaatiota projektin eri vaiheissa. Aluksi osallistujia kiinnostavat projektin toimintamahdollisuudet ajatuksena. Seuraavassa vaiheessa elämän muuttumisen mahdollisuudet edellyttävät osallistujan omaa aktiivista toimintaa. Kolmas keskeinen asia on tavoitteiden saavuttaminen ja jatkuvuuden turvaaminen.

Osallistumisen edellytyksenä on halu muutokseen. Motivaatio projektiin tulovaiheessa on yhteydessä toiminnan kiinnostavuuteen ja muutokseen ajatuksen tasolla. Osallistujan motivaatiota projektissa toimimiseen edustaa mahdollisuuksien kiinnostavuus ja muutos toiminnan tasolla. Motivaatio tavoitteen suhteen liittyy tavoitteen kiinnostavuuteen ja uuteen elämänhallintaan. Elämänhallinnan tunteen lisääntyminen ja voimavaraistuminen koskettaa kaikkia kolmea motivaation tasoa (Järvelä & Laukkanen 2000, 31-32. )

Tarinallisessa ryhmässä osallistuja on kosketuksissa omiin kokemuksiin ja elämän tapahtumiin. Osallistujia rohkaistaan yksilölliseen tarinan kerronnan tapaan. Enemmistöllä se on suullista tarinan kerrontaa, mutta osa haluaa kertoa tarinoita kirjoittamalla ja kuvien avulla. Tarinan kerronnan tilanne, muut ryhmäläiset ja kerrottava tarina antavat kaikupohjaa kertojalle tunnekokemuksen syntymiseen.

Tunnekokemukseen sisältyy ajattelua. Motivaation kannalta tunnekokemuksessa syntyvä orastava ajattelu on tärkeä. Se tarkoittaa esimerkiksi, että osallistuja ajattelee: olipa mukava, kun tarinastani oli joku kiinnostunut ja kysyi lisää. Tunnekokemus, orastavat ajatukset virittävät osallistujaa toimintaan. Toiminta voi olla laajenevaa tarinan kertomista ja ryhmään osallistumisen jatkuvuutta.

Havaintoni oli, että suhteellisen pian käynnistyi tarinallisessa ryhmässä tunnekokemuksia. Innostunut tarinan kerronta on yhteydessä myönteisten tunnekokemusten syntymiseen ryhmässä.



## Innostava tarinan kerronta

---

### **Zippo -sytkäri**

Heikki on ollut ryhmän alkuvaiheessa hiljainen, vastannut vain kysyttäessä. Tällä kertaa Heikki kertoo lyhyesti itselle rakkaasta asiasta ja esineestä. Heikki nostaa pöydälle Zippo –merkkisen sytkäriin ja kertoo ostaneensa sen ensimmäisestä palkkatilistä. Pari vuotta sytkäri oli kateissa ja se löytyi onneksi uudelleen. Sytkäri on toiminut koko ajan. Sytkäri kiertää ryhmän osallistujien keskuudessa. Kalle sanoo: tähän on laatusytkäri, merkkituote, tehdas on perustettu vuosisadan alussa. Mistä olet ostanut tämän? Heikki sanoo Keski-Suomesta paikkakunnan. Kysyjä on kotoisin samalta paikkakunnalta ja he keskustelevat keskenään. Muistelevat kioskin myyjää ja koulukokemuksia. Seuraavalla kerralla Heikki saapuu muita aiemmin ryhmään ja kysyy minulta, ryhmän ohjaajalta: voisinko näyttää ryhmässä hänen tekemiä runoja. Muut ryhmäläiset ovat niistä kiinnostuneita. Yhden ryhmäkerran alussa osallistujat lukevat vuorollaan yhden Heikin runon ääneen ja antavat rohkaisevaa palautetta niistä. Heikki sanoo ironian olevan hänen voimavaransa runoissa.

( TK 2 )

---

Heikki saapui ryhmään aina ensimmäisenä, 20-30 minuuttia ennen ryhmän alkua. Tällöin työntekijät vaihtoivat hänen kanssaan kuulumisia. Pidemmällä ajalla alkoi näkyä, että Heikki itsekin aloitti juttelun. Zippo –sytkäriin ja runojen esilletuonti merkitsi Heikille yhteyksien avautumista ryhmässä. Tämä näkyi siten, että ennen ryhmää, ryhmän aikana ja ryhmän jälkeen muutamat ryhmäläiset ja Heikki juttelivat enemmän keskenään.

Eräs miespuolinen ryhmän osallistuja, joka asui Heikin lähellä, tapasi Heikin ryhmän ulkopuolella. Ryhmässä näkyi jatkossa heidän välinen yhteys. Ryhmä vahvisti Heikkiä antamalla tunnustusta runojen kirjoittamisesta ja kertomisesta.

Ryhmään osallistujat toivat ryhmäkerralle, jonka tarinallisena aiheena oli Itselle rakas esine tai asia, esineitä: esimerkiksi päiväkirja, musiikki cd, vesivärimaalauksia, almanakka, runo, kello, kuvia lastenrattaista, kuparinen kahvipannu, sormuksia, tarinoita autoista, moposta, itse tehdystä takista, tarina 80-vuotta vanhasta piirongista, puinen kissa, posliiniesine, käsitöistä, päästä purtu kynä, playstation peli

Eri osallistujien tuomissa valokuvissa oli esillä esimerkiksi sänky, tarjotin, piironki, ompelukone, harrastus, merkittäviä ihmisiä.

He kertoivat esineistä tarinoita, samalla kun esine kiersi ryhmässä osallistujien kesken. Tämä konkretisoi kerrottavaa tarinallista aihetta.

Yhteisesti jaetut tarinat rakkaista esineistä ja asioista synnyttivät ryhmässä innostunutta tarinan kerrontaa, myönteisiä tunneilmaisuja. Siihen oli mielestäni vaikuttamassa seuraavia tekijöitä. Tällaiset tarinat eivät ole itselle ja muille uhkaavia. Siinä on samalla tuttua ja yllätyksellistä. Yksityiskohtainen kertominen ja esineen nähtävillä olo lisää tunneilmaisun mahdollisuuksia.

Tarinan kerronnan alkaessa osallistujat huomasivat, mitä tarinallinen ryhmä konkreettisesti tarkoittaa. Toimitaan sekä isossa ryhmässä että pienryhmissä. Osallistujat valmistelivat tarinallisen tehtävän avulla tarinan seuraavaan kokoontumiseen. Elämän eri vaiheiden onnistumisten kokemukset ovat lähteenä innostuneeseen tarinan kerrontaan. Innostunut tarinan kerronnan vaihe on myös ryhmään sitoutumisen vaihetta.

Osallistujille alkoi selkeytyä enemmän tarinallisen ryhmän toimintatapa. Osallistujat olivat saaneet omaa ääntä kuuluviin ja jutelleet enemmän joidenkin ryhmäläisten kanssa. Keskinäinen luottamus kasvoi. Tämä vaihe avasi *sitoutumista* tarinalliseen ryhmään.

### **Ohjaajan tehtäviä ryhmän alkuvaiheessa**

Ryhmän ohjaamiseen kuuluu käytännöllistä järjestelyä. Ryhmätilaa voi tehdä viihtyisäksi niillä edellytyksillä, mitä on käytössä. Ryhmätilassa pöydät ja tuolit sijoitetaan niin, että ne palvelevat vuorovaikutuksen syntymistä ryhmässä. Kahvi, tee, mehu ja keksit olivat hyvä keino tuoda ryhmään kodikkuutta. Käytännölliset järjestelyt olivat alkuvaiheen lisäksi mukana koko ryhmän ajan.

Ryhmän apuohjaajan kanssa käytiin läpi ryhmän luonnetta, toimintatapaa ja yhteistyötä ohjaajan ja apuohjaajan kanssa. Ennen ja jälkeen ryhmän ohjaaja ja apuohjaaja juttelivat ryhmäkerrasta ja sen sisällöstä. Tämä toistui myös muissa ryhmän vaiheissa.

Alkuvaiheessa ohjaajan tehtävä on helpottaa vuorovaikutuksen alkamista ryhmässä. Ohjaaja loi yhdessä ryhmäläisten kanssa ryhmään turvallisuuden tunnetta. On tärkeää selventää ryhmän luonnetta ja keskustella osallistujien kanssa heidän ajatuksistaan ja tunteistaan. Ryhmän vetovoimaan on kiinnitettävä huomiota osallistujan näkökulmasta. Ryhmän jokaisen osallistujan olisi tunnettava, että ryhmä on häntä varten.

Ohjaaja muistutti ryhmää, että he voivat vaikuttaa ryhmän toimintaan. Tätä yksilöitiin vielä ryhmäohjelman kautta, että osallistujat huomasivat sieltä löytyvän mahdollisuutta heidän toiveilleen, esimerkiksi osallistujien ehdottama tarinallinen aihe, vierailut, retket. Osallistujat esittivät toiveen, että ryhmän keskivaiheella olisi tauko, jolloin juotaisiin kahvia, teetä ja osa osallistujista voisi käydä tupakalla. Tämä toive toteutettiin kaikissa pidetyissä ryhmissä.

Ohjaaja helpotti eri tavoin tarinan kerronnan käynnistymistä ryhmässä. Tähän sisältyi johdannot tarinallisiin aiheisiin, tarinallisen ryhmän työkirjan käyttö ja tilannekohtainen toiminta ryhmässä. Kysymykset ja rohkaisevat kommentit edistävät tarinan kerrontaa. Toiminta ryhmässä tapahtuu vapaaehtoisuuden pohjalta. Ohjaaja toteuttaa tätä toimintatavassaan ja puheissaan osallistujien kanssa.

Ohjaajan tehtävänä on edelleen *selkeyttää* ryhmän toimintaa. Selkeyttäminen tarkoittaa, että keskustellaan osallistujien kanssa heitä askarruttavista aiheista. Ohjaajan on havaittava ryhmässä olevan *osallistujan ja koko ryhmän välinen suhde*, että se pysyisi tasapainossa. Ohjaaja *tukee* osallistujia.

Ohjaaja *selventää* ryhmän tarkoitusta. Keskinäinen tutustuminen ja yhteisesti luodut sopimukset auttavat osallistujia saamaan käsitystä ryhmätoiminnan luonteesta. Tarinallisessa ryhmässä tarinan kerronnan lisäksi kuuntelemisella on tarinoita avaava merkitys ryhmän alusta asti.

Empaattisella kommunikaatiolla (Hepworth & Larsen) voidaan helpottaa osallistujien alkuvaiheessa kokemaa hämmentyneisyyttä. Empaattinen kommunikaatio tarkoittaa, että ryhmän ohjaaja asettuu osallistujan asemaan. Tähän sisältyy, että ohjaaja havaitsee osallistujan näkökulman. Ohjaajan on kyettävä olemaan tunnetiloissa mukana niin, että oma näkökulma ei katoa. Empaattisessa kommunikaatiossa on eri tasoja. Empaattista kommunikaatiota estäviä tasoja ovat ne, joissa ei kunnioiteta osallistujia ja heitä yritetään

muuttaa ottamatta osallistujia huomioon. Osallistujan näkökulman ja tunteiden merkityksen ymmärtäminen ovat empaattista kommunikaatiota edistäviä tekijöitä. (Hepworth & Larsen 1993).

Tarinallisen ryhmän ohjaajan on hyvä näyttää sopivasti itsestään inhimillisiä puolia. Se voi tapahtua esimerkkien kertomisen avulla. Ohjaajan inhimillisyys näkyy hänen toimintatavassaan, puhumisessa ja kuuntelemisessa. Tämä osaltaan on vaikuttamassa yhteistoiminnan syntymiseen ryhmässä osallistujien kanssa.

## Etsivä tarinan kerronta

---

### **Sosiaalisen elämän elvytystä**

Ryhmäkerran aiheena on tarinallinen tehtävä: Jotakin eri tavalla. Irja kertoo että hänelle on tärkeää sosiaalisuuden elvyttäminen, toisten kohtaaminen, löytää elämäniloa, ottaa uskalluksen askelia. Irjasta on hyvä, että ryhmässä on sekä miehiä että naisia. Ryhmän aiheet ovat sellaisia, että alkaa puhumaan, ei muuten tule ajateltua.

Saa itseluottamusta ja avoimuutta takaisin, tulee rohkeammaksi. Hän on kokenut, että ryhmässä hänet otetaan todesta. Oma elämäntarina ei ole yksinäinen matka, vaan kohtalotovereita on muitakin. Voi olla oma itsensä, kun ei arvostella. Ryhmässä ei päästetä surkuttelemaan. Tarinallisen ryhmän aiheet ovat auttaneet löytämään yhteyksiä elämän eri vaiheista ja on voinut käsitellä myös tämän hetken elämäntilannetta. Saa tukea muilta. On ollut yllättävää kuinka ryhmässä on syntynyt yhteenkuuluvuutta erilaisten ihmisten kanssa. Eri näkemykset antavat virikkeitä itselle. On voinut kasata oman elämän palapeliä.

(TK 3)

---

Irja tuli tarinalliseen ryhmään tilanteessa, jossa hänen aikansa kului kotona pienten lasten kanssa. Irja kaipasi henkireikää ulospäin, että saisi vaihtelua ja sosiaalisia kontakteja. Ryhmässä oli myös toinen pienten lasten äiti. Irjan ja hänen välilleen syntyi hyvä keskinäinen suhde.

He tapasivat myös ryhmän ulkopuolella toisiaan toistensa kotona ja ulkona. Irjalle tarinallinen ryhmä sopi hyvin. Hän pääsi aikuisten ihmisten seuraan ja sai itselle omaa aikaa. Ryhmän aikana oli hanke järjestänyt lapsille hoitajan. Irja oli ryhmässä aloitteellinen ja sai toisilta vastakaikua.

---

## Tyhjäkäynnillä

Ryhmäläisten kesken syntyy keskustelu. Katri kertoo, että kaapit ovat täynnä tavaraa ja pitäisi viedä kirpputorille niitä. Ei tahdo saada aikaiseksi vientiä. Jaana hymähtää ja juttelee Katrin kanssa, että hänellä taas kaapeissa on paljon vanhoja lehtiä, mitkä olisi saatava pois. Sakari sanoo, että hänen koti on nyt autiopaikka. Kerran tuli vietyä tavaroita jo pois ja nyt pitäisi saada tavarat takaisin. Kirpputori kutsuu! Ryhmässä syntyy naurun remahdus, kun Jaana lisää, tee Sakari kauppoja Jaanan kanssa. Liisa kertoo kuinka elämä tuntuu kuin olisi tyhjäkäynnillä: samat ympyrät. Sitä vain on, ikkunasta katsoo, ei ajattele. Havahtuu siihen, että ei ajattele. Se olotila tulee työttömän elämään hiipimällä, ei hoksaa kun huomaa sen syntyneen. Kaipaa uusia virikkeitä. Katri sanoo, että heinäkuussa muutamat työssä olevat juttelivat hänelle, olemme kesälomalla. Miten siihen kommentoida! Välillä ärsyttää työttömän näkökulmasta. Petteri sanoo, että voi vastata ironisesti: meidän ei tarvitse työttömänä olla lomalla.

( TK 4 )

---

Katrin tarinasta käynnistynyt keskustelu kuvaa, miten pitkään jatkunut työttömyys vaikuttaa elämää kaventavasti. Tarinallinen ryhmä tarjosi mahdollisuuden jakaa näitä tunteita ja kokemuksia. Kun Katri kertoi tuntemuksistaan, alkoivat muut ryhmässä kertomaan myös omia kokemuksiaan. Tämän lisäksi ryhmässä tuotiin esille sellaista tietoa, joka oli osallistujille tarpeen. Ironinen huumori näyttäytyi myös. Sillä on osaltaan merkitystä, kun työtön ihminen käy arkipäivän selviytymiskamppailua.

---

Tauno kertoo tarinallista tehtävää: erityinen paikka. ”Kämpälä laitan tulet kaminhan ja jotakin suuhun. Unettaa kaminan lämpö, mutta silti jaksan kurkistaa välhin ikkunasta josko niitä näkyis. Niitä. Vesilinnut ovat muuttanhet poies, mutta ne isot, hanhet, muuttavat myöhemmän laumoittain ja tämä vois olla se aika

Syksyisin rannasta on löytyny isoja pötkylöitä, tokumenttia. Viimesyksyksenä puolukkareissulla kumukaveri kyseli sen suuntasija että onko nuot koiran –eihän vain karhunpaskoja. Joo-o nyt vois olla se aika. Ojanvarressa näkky se yksinäinen poro. Eestas raukka vaeltelee. Mitä lie hakkee.

Pittää lähteä liikhelle. Ilima on utunen. Vettä on jänkälä entistä enempi. Kämpälä vahvistelun jäläkhen kotialhtiessä tuntuu siltä että kyllä mie kävelen vielä tuon ojanvarren isollelompololle, ja katton vielä rannan josko myöhänen telekkä olis. Niin mie sapastelen, sama maiskutus jos ei

vielä pahempiki kuuluu saaphaista, niin sisä-ko ulukopuoleltaki. Isonlompolonrannasse ei näy mithän, ei koko järvelä. Ainoa ääni kuuluu poron suunnala. Siinä jalat märkinä ja sitä porsketta kuunnellessa mietin lähteä pois.....

TK 5

---

Oman elämän kohokohta oli tarinallinen tehtävä, joka toteutettiin ryhmän keskivaiheella. Osallistujien elämän kohokohtia olivat esimerkiksi lapsen syntyminen, ensimmäinen työ, kodin perustaminen, rakastuminen, matka, lapsuuden seikkailut, luontokokemukset.

Etsivää tarinan kerrontaa luonnehtii, että ryhmässä on tilaa ja aikaa osallistujien tärkeille asioille. Osallistujat itse valitsevat tämän hetken elämäntilanteestaan keskeisen asian, johon he haluavat vaikuttaa itse, yhdessä hankkeen ja verkostoyhteistyön kautta. *Etsivän tarinankerronnan yhteydessä vertaistuella on suuri merkitys.* Etsivä tarinan kerronta on luonteeltaan kutsuna johonkin, joka on enemmän ja vähemmän epäselvää.

Nylund määrittelee oma-apuryhmän seuraavasti: ”Oma-apuryhmän muodostavat henkilöt, joilla on jokin yhteinen ongelma tai jotka ovat samassa elämäntilanteessa. Heillä on halu jakaa kokemuksiaan muiden kanssa, ja tällä tavoin pyrkiä keskinäisesti ratkaisemaan tai lieventämään ongelmaansa tai elämäntilannettaan.” Suomessa käytetään rinnakkain oma-apu –ja itseapuryhmän ja vertaisryhmän nimityksiä. (Nylund 1996, 194.)

Suomalaiset oma-apuryhmät voidaan jaotella ongelma –ja intressikeskeisesti seuraavasti (Nylund 1996, 198):

1. työttömien ja ylivelkaisten ryhmät
2. omais –ja läheisyryhmät
3. psykososiaalisten sairauksien ryhmät
4. riippuvuusryhmät
5. perhe –ja ihmissuhderyhmät
6. somaattisten sairauksien ryhmät
7. naisryhmät ja
8. kohtaupaikat

Oma-apuryhmässä niiden jäsenet suunnittelevat toimintansa itse ja voivat muuttaa joustavasti toimintaansa. Viralliset palvelut on suunnattu koko väestölle, oma-apuryhmät suuntautuvat pieneen kohderyhmään ja yhteen ongelma-alueeseen. Oma-apuryhmien

suhde viranomaisiin on yhteistyöhaluinen. Oma-apuryhmistä on tullut sosiaalisen tuen tuottamisen muoto. Yhteistyön julkisten palvelujen tuottajien kanssa edellyttää vastavuoroisuutta ja tasapuolisuutta. Verkostoituminen ja moniammatillinen yhteistyö ei tavoita epävirallista ja yksityistä sektoria samalla tavalla kuin viranomaisten keskinäisessä toiminnassa. Oma-apuryhmien aloitteentekijöinä ovat usein olleet sosiaalityöntekijät, terveydenhuollon tai seurakuntien työntekijät.

Oma-apuryhmien organisaatio on yksinkertainen ja ne kykenevät reagoimaan pian kansalaisten tarpeiden muutoksiin. Niitä muodostetaan vapaaehtoisiksi piireiksi tai yhdistyksiksi. Osallistuminen on tarkoitettu väliaikaiseksi elämänvaiheeksi. Suomessa oma-apuryhmät ratkovat sekä ihmissuhde ja ei aineellisia ongelmia. Tämän lisäksi vaikutetaan taloudellisiin seikkoihin ja palvelujärjestelmiin. Oma-apuryhmä on yksi tapa selvittää omaa elämäntilannetta samassa tilanteessa olevien kanssa. Jäsenien tuki auttaa parantamaan itsetuntoa ja taitoa selvittää kriisitilanteissa. Ryhmät ovat hyödyllisiä, mutta sopivat vain osalle ihmisiä joihinkin elämäntilanteisiin. Tarvitaan oma-apuryhmien, ammattityöntekijöiden ja yksityisen sektorin vaihtoehtoisia palveluja (Nylund 1996, 202-204.)

Historiallisesti itseapuryhmien ideologia on perustunut itseapuun, vertaistukeen ja vastavuoroisuuteen. 1990 –luvulla ryhmät käyttivät enemmän vertaistuen kuin itseavun käsitettä kuvatessaan tavoitteitaan ja toimintaa. Ryhmän jäsenille vastavuoroisuus merkitsi kokemusten ja informaation jakamista, harvoin aineellista jakamista. Vapaaehtoisuuden pohjalta ihmiset liittyvät itseapuryhmiin saadakseen vertaistukea ja vastavuoroista apua. Itseapuryhmät ovat tuen organisoitujia muotoja ja toteutuvat epävirallisissa verkostoissa, johon samassa elämäntilanteessa olevat ihmiset tulevat. Vertaistukeen kuuluu ilmiöitä, joista ryhmiin tulevien on tiedettävä. Ryhmän jäsenet voivat vaihtua. Ryhmän tavoitteen määrittelyn onnistuminen vaikuttaa ryhmän jatkuvuuteen. Yksityiset syyt aiheuttavat liikettä ryhmässä: esimerkiksi poismuutto, työpaikan saaminen.

Horisontaalinen ja bottom-up –periaate tarkoittaa itseapuryhmissä, että jäsenet määrittelevät ongelman, jonka he haluavat ratkaista. Kokemuksellinen tieto on keskeisellä sijalla ryhmän toiminnassa. Tämä periaate voi muuttua, kun ryhmä tulee taloudellisen avun kautta riippuvaiseksi rahoittajasta. Vertikaalinen bottom-up –periaate tarkoittaa, että itseapuryhmät ovat vapaaehtoistyötä tekevien järjestöjen osana. Tällöin osallistujien kokemukselliseen tiedon lisäksi esiintyvät kaksi tiedon muotoa.

Satunnainen, kerrostunut tieto syntyy eri lähteistä: sukupolvien kautta, tiedotusvälineistä ja toisen käden lähteistä. Ammatillisen *tiedon* taustalla on koulutuksessa hankittu tieto ja taito, jota sovelletaan ammatissa. Tämä tieto on abstraktista, analyyttistä ja perustuu tieteellisiin periaatteisiin. Järjestöjen vapaaehtoistyössä on näkyvillä kerrostuneen ja ammatillisen tiedon osuutta itseapuryhmien toiminnassa (Nylund 2000, 34-38.)

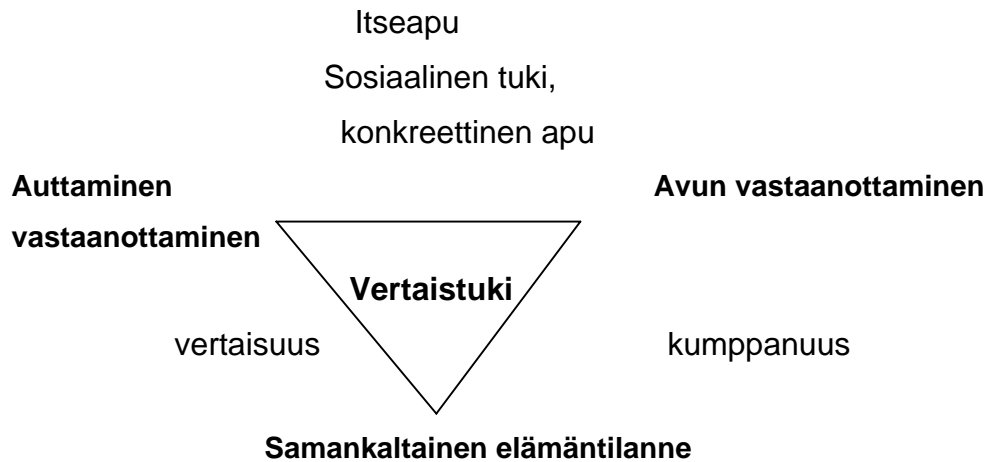
Tarinallisia ryhmiä ohjatessani ja toimintamallia kehitettäessä huomasin, että kolmen – neljän viikon jälkeen alkoi ryhmässä selkeästi ilmetä *vertaistukea*. Tätä edelsi monessa ryhmässä osallistujien ilmaisut: ” olen odottanut tämän viikon ryhmäkertaa”, ”ryhmä tuo rytmiä omaan elämään”, ”näkee muita ihmisiä”. Vertaistuki oli ryhmästä nouseva aihe, vaikka sitä ei sillä nimellä suoraan kutsuttu.

Eräs osallistuja sanoi kokemuksenaan: Tarinallisessa ryhmätyössä ohjaaja antaa suuntaviittoa, jonka sisällä on tilaa keskustella. Tämä tarinallisten teemojen ja keskustelun suhde sekä ryhmässä syntynyt osallistujien keskinäinen luottamus loi pohjaa vertaistuelle. Osallistajat kokivat, että tarinallisessa ryhmässä voi puhua niin, että ei tarvitse erityisemmin miettiä, millä tavalla pitäisi puhua.

Ryhmän ohjaaja tulee tarvittaessa avuksi, kun vertaistuki syntyy. Ohjaaja on enemmän taustalla ja mahdollistaa sen, että osallistajat kertovat heitä henkilökohtaisesti koskettavia tarinoita. Ohjaaja tukee osallistujaa henkilökohtaisempaan tarinaan, joka on lähtenyt osallistujalta itseltään.

Ryhmässä koetaan läheisyyttä sekä myrskyämistä. Ryhmässä on tapahtunut muutos osallistujan henkilökohtaiselle tasolle. Ohjaaja ja ryhmän osallistajat saavat tietoa osallistujille tärkeistä asioista. Jokaisella osallistujalla on mahdollisuus kertoa tällä hetkellä itselle tärkeästä asiasta, jonka haluaa ryhmän kanssa jakaa. Tämä merkitsee, että tarinallisessa ryhmässä alkaa uusi vaihe, jolloin osallistajat kertovat ja jakavat tarinoita nykyisyyden näkökulmasta. Kun osallistuja alkaa kertoa henkilökohtaisempia asioita, kokee hän, että ryhmässä on syntynyt keskinäinen luottamus.





**KUVIO 9.** Vertaistuki

Vertaistukea ilmeni sekä ryhmässä että ryhmän ulkopuolella. Työttömyys elämänmuutoksena oli aiheuttanut osallistujien elämään stressiä, mitä osallistujat jakoivat ryhmissä. Jollekin osallistujille vanhempien ja suvun tuki oli auttanut selviytymään. He olivat saaneet pientä taloudellista avustusta mm. harrastuksiin ja henkistä tukea. Yhteyksien löytäminen toisiin ihmisiin ja toimintaan oli esillä.

Kun työtön kuljeskelee kaupungilla, ei ole aivan helppoa löytää yhteyksiä toisiin työttömiin. Vapaaehtoistoiminta edisti yhteyksiä toisiin ihmisiin ja toimintaan. Seurakunta, internet, karaoke, lenkkeily, lapset, leipominen, käsityö ja rutiinit, kirjoittaminen, taide, lukeminen olivat osallistujien henkireikiä.

Jokaisessa ryhmässä oli osallistujia, jotka kertoivat harrastusmahdollisuuksista ja tapahtumista. Tämä ilmeni vielä niin, että yhdessä keskusteltiin jonkin osallistujan kertoman harrastustoiveen pohjalta. Kun joku osallistuja oli saanut vapaalippuja tapahtumaan, toi hän niitä muillekin. Kun joku osallistuja harrasti sauvakävelyä, opetti hän toisia ryhmänä siihen. Osassa ryhmiä osallistujat toivat muille ryhmäläisille tietoa työttömille tarjolla olevista virkistäytymistapahtumista. Osallistuja kertoi ruoanlaittoreseptejä, kastikkeen teosta, silittämisestä, ikkunoiden pesusta, nuhan pysäyttämisestä.

Osassa ryhmiä muodostui kahden tai kolmen hengen porukoita, jotka tapasivat ryhmien ulkopuolella ja vierailivat itseään kiinnostavissa tilaisuuksissa. Niiden luonne oli sekä keskustelevaa että toiminnallinen. Lähes kaikissa ryhmässä osallistujat halusivat toistensa yhteystietoja. Eräs osallistuja nimesi tämän ”sossopimukseksi”, voi tarvittaessa olla toisiin osallistujiin yhteydessä.

Vastayhteisöllisyyden piirteet voidaan Hyvärin (2001) yhteisöissä tekemien tarinoiden ja havaintojen perusteella kiteyttää seuraavasti: Marginaaliin ajautumisen johdosta sisäistettyä kielteistä roolia, minäkuvaa ja niiden tuomaa leimaa puretaan. Myönteistä roolikuvaa rakennetaan yhteisösuhteiden avulla. Oman identiteetin luomisessa oman äänen ”tuottamista” harjoitetaan yhdessä. Yhteisön synnyssä jäsenten selviytymistarinoilla on keskeinen yhteisyyttä rakentava merkitys, niitä käytetään uuden identiteetin rakentamisen välineinä. Normaalia elämästä ja ajattelusta otetaan etäisyyttä luomalla yhteisön omintakeista kulttuuria ja yhteisyyden muotoja. Jäsenten ”yksityiselämä” ja yhteisössä toimiminen limittyvät toisiinsa. Sääntöjä on vähän ja toimintamuodot ovat ajallisesti ja paikallisesti joustavia.

Marginaalista murtautumisen tarinoiden ydin on uusien yhteisösuhteiden syntyminen marginaalisten suhteiden tilalle. Uusissa yhteisösuhteissa ei olla enää marginaalissa eikä toisaalta olla integroiduttu keskukseenkaan. tarinat kuljettavat päähenkilönsä sivullisuuden ja sen murtumien kautta uuteen tilanteeseen ja uuteen tilaan. Marginaalista syntyy kokemuksia, jotka eivät enää tue marginaalia eivätkä sivullisuutta. tarinat päättyvät päinvastaiseen tilanteeseen kuin mistä kaikki alkoi. Päähenkilöt eivät ainoastaan löydä takaisin yhteisöihin, vaan he ovat rakentamassa uusia yhteisösuhteita.

---

### **Monta peiliä, jotka heijastavat takaisin omaa tarinaa**

Eri kokoisia, näköisiä, ikäisiä ihmisiä, jokaisella on valtava määrä tarinoita kertynyt, pysähtyy kuuntelemaan, näkee kuvana. Löytää joitakin yhtymäkohtia sen ihmisen kanssa, joka kertoo tarinaa. Tulee semmoisia uusia näkökulmia ihmisestä, joka kertoo: onpa hieno ihminen, noin hienoja asioita huomionut. Ei muuten tulisi välttämättä näin esille, jos ollaan vaikkapa kokouksessa. Poimii sellaisia asioita, jotka itselle ovat tärkeitä. Oppii ihmisistä uusia puolia näkemään, avartaa kuvaa siitä ihmisestä. Kun joku kertoo tarinan, laajentaa omaa mielikuvaa, jonka on tehnyt. Ihmisyyttä tulee enempi esille. Jos on jokin kuva, asenne, ensivaikutelma, sitä pystyy laajentamaan.

Kerron oman tarinan, on monta peiliä, jotka heijastavat takaisin omaa tarinaa. Syntyy vuorovaikutusta. Toiset kertoo omia tarinoita, voi miettiä omaa juttua, yhtymäkohtia omaan elämään. Esimerkiksi minulla oli kauhean vaikeata, löysin senkin jutun. Saa vihjeitä ja eväitä

itselle. Voi tulla uteliaisuus ajatella, että sillä on semmosta ja semmosta. On sopimukset, vaitiolojuttu. Kiinnostaa enemmän kuunnella osallistujan omista kokemuksista kuin joku pitää luentoa teoreettisesti. Luento on asiantuntijan roolissa.

( TK 6 )

~~Osallistujat kertoivat löytäneensä ryhmässä voimavaroja.~~” Keskustelujen kautta löysi itsestä yllättäviä ja positiivisia puolia. Sai tukea ja apua omille näkemyksilleen. Se auttoi jaksamaan. Minua uskottiin. Hyvä ryhmähenki. avoimuus/luottamus, toisten kuuleminen ja sen soveltaminen käytäntöön. Kun huomasi, minkälaisia elämäntilanteita muilla oli ja ongelmia, tajusi, että ei mulla olekaan asiat niin huonosti, vois mennä huonomminkin.

Ryhmässä oleminen piristi Keskustelu, erilaiset kokemukset ja vaihtoehdot ja että toisillakin on ongelmia, en ole ainoa. Puhuminen, pääsi kotoa pois, hyvä ryhmä, oma jengi, sai näyttää, mitä on saanut aikaiseksi, pääsi pois omasta ”kuoresta”. Täältä sai tsemppiä, naurua riitti ja kohtalotovereita löytyi. Samanikäisiä ryhmässä. Kuuntelemme toisiamme, oli ryhmäkuri, sama tilanne ja monipuolisesti. Yhteishenki, iloisuus, kodin tuntu. Kaikki ovat kuin perheenjäseniä keskenään, todella ystävällisiä ihmisiä. Kuuli erilaisia ihmiselämän tarinoita.

Ryhmän tuki auttoi. Myös ohjaaja ja yksilö .-ja palveluohjaus tukivat. Toisten ihmisten tapaaminen ja toisten kanssa jutteleminen on hyvä juttu. Eipä tuu normaalisti pohdittua tällaisia asioita. Ainaski luulee oppivansa ymmärtämään itseänsä ja tulevaisuudessa ehkä toimimaan vaikkapa eri tavalla asioiden ja itsensä hyväksi. Elämä on edessä ja tie on avoin. Ahaa elämyksiä. Toisten kertomusten tiimoilla tuli jatkuvasti omia kokemuksia mieleen (ajatuksia miten pitäis toimia).”

Osallistuja sai tietoa erilaisista mahdollisuuksista. Ihmissuhdeverkosto oli laajentunut, uskallettiin luottaa enemmän tulevaisuuteen. Suunnittelua tuli elämään enemmän. Käsitys itsestäni oli tullut myönteisemmäksi.

---

### **Hiljaisuus saa äänen**

Ryhmässä on tarinallinen aihe: sitä ihmistä en unohda. Antero on ryhmän alkuvaiheessa kertonut ajoittain, harvakseltaan lyhyesti tarinoita. Ryhmässä oleminen on vaikuttanut muita välittelevältä. Antero on kuitenkin aina ensimmäisenä tulossa ryhmään paikalle. Antero kertoo ryhmässä itselleen tärkeästä ihmisestä.

Hän pysähtyy, katse on hieman alaspäin, silmät kostuu. Pidemmän tauon jälkeen Antero jatkaa kertomusta. Kumppanini kuoli liikenneonnettomuudessa. Antero kertoo tapahtumia ja sanoo,

että ei ole tullut tästä asiasta paljon puhuttua. Toiset ryhmäläiset jakavat tätä kokemusta ja kysyvät kysymyksiä Anterolta. Ryhmän tauolla Antero käärii sätkän ilman konetta ja siitä syntyy vilkas keskustelu. Norjassa opittua, sanoo Antero.

Seuraavalla ryhmäkerralla Antero kertoo elämänsä kohokohdasta. moottorikelkkareissusta kavereiden kanssa. Eräässä kaupungissa oli talvifestivaalit. He järjestivät poikien kanssa spontaanisti pääkadulle esityksen, jossa kaksi moottorikelkkaa ajoi toisiaan kohti ja hyppäsivät vierekkäisistä hyppyreistä ja katsojia riitti. Ryhmässä on intensiivinen tunnelma ja naurua.

Antero alkaa ryhmässä ilmaista itseään enemmän. Ryhmään tuleminen ja ryhmästä lähteminen tapahtuu yhdessä muutaman ryhmäläisen kanssa. Antero haluaa näyttää ryhmässä hakupapereita koulutukseen, jotka hän on saanut yksilö – ja palveluohjauksen avulla työvoimatoimistosta.

( TK 7 )

---

Ryhmässä oli vähän ennen ollut keskustelua luopumisesta ja menetyksistä, kun Antero kertoi kumppaninsa kuolemasta, jota hän oli pitkään pitänyt sisällään. Tilanne oli hyvin tunnevaltainen. Antero oli liikuttunut, haki sanoja kertomukselle. Ryhmä oli hyväksyvä ja auttoi Anteroa kysymyksillä. Antero pystyi kertomaan yksityiskohtia onnettomuustapahtumasta.

Tämä vaiheen kautta osallistuminen ryhmään tuli luontevammaksi ja hän keskusteli muiden kanssa. Antero kuljetti ryhmäläisiä autossaan, kun kokoontumiset olivat keskustassa hankkeen toimitiloissa. Muutaman kerran Anteroa pyydettiin kaveriksi, kun toinen ryhmäläinen tarvitsi apua. Kun ryhmässä oli kahvi – ja tupakkatauko, oli Antero juttelemassa tupakkatauolla toisten kanssa. Antero alkoi kertoa enemmän oma-aloitteisesti ryhmässä tapahtumistaan.

---

### **Haluaisin viljellä Suomessa**

Ryhmässä on tarinallinen aihe: Unelmapolku. ”Silloin kun olin vielä Vietnamin, minä olin maanviljelijä. Minä en viljellyt pelkäästään maata ja peltoa, vaan minä olin myös aika usein metsässä, kun minä tykkään liikkua siellä. Nyt täällä minä asun kaupungilla eikä maalla, joten en enää voi viljellä ja kasvattaa kotieläimiä. Jos minä muuttaisin maalle, minun pitää aloittaa kaikki alusta ja se on aika vaikeaa.

Vietnamin minulla ja perheelläni oli oma maatila ja kotitalo. Halusin tehdä maatilalleni mitä halusin, mutta nyt vaikka haluaisinkin saada oman maatilalla, silti minun pitää aloittaa ja tehdä kaikki alusta lähtien. Vaikka saisin oman maatilalla ja pellon, niin eihän pellossa ole mitään kasvamassa. Vietnamin minä tein paljon töitä, kun oli tekemistä peltojen kanssa. Nyt tällä

hetkellä minä vaan istun kotona ilman tekemistä ja se on melko tylsää. Enkä minä voi liikkua metsissä usein, kun Suomen metsät ovat paljon erilaisempia kuin minun kotimaassani" ( TK 8 )

Maahanmuuttajalle osallistuminen tarinalliseen ryhmään merkitsi paljon. Hänellä oli tilaisuus saada uusia tuttuja ja oppia suomen kieltä. Toiset ryhmäläiset osoittivat kiinnostusta häntä kohtaan ja helpottivat sanojen löytämistä. He kyselivät, tietääkö hän asuinaleen mahdollisuuksista ja ympäröivästä luonnosta! Maahanmuuttaja lauloi ryhmässä äidinkielellään ja toiset ryhmäläiset toivat musiikkia ryhmään. Eräs ryhmäläinen toi kitaran ja lauloimme yhteislauluja.

Ryhmän keskivaiheella maahanmuuttaja ilmaisi, että viljely on edelleen tärkeä asia hänen elämässään, mutta täällä ei ole siihen mahdollisuuksia. Yksilö –ja palveluohjauksen kautta hänelle järjestyi harjoittelupaikka, jossa kasvihuoneella oli mahdollista harjoitella viljelyä.

Ryhmän päätyttyä hän kutsui hankeen työntekijät kotiinsa viettämään vietnamilaista iltaa. Siellä oli perhe ja muita vietnamlaisyhteisön jäseniä. He olivat hyvin vieraanvaraisia. Ilta kului mukavasti ruoan, laulun ja seurustelun merkeissä.

Tarinallisen ryhmän keskivaiheilla ryhmässä vieraili sosiaalityöntekijä ja toisella kerralla työvoimaneuvoja. Ennen kokoontumisia osallistujat ajattelivat etukäteen omia kokemuksiaan ja heitä pyydettiin esittämään vierailijoille kysymyksiä.

Osallistujat saivat uutta tietoa. Vierailijat saivat palautetta ja asiakasnäkökulmaa ryhmäläisiltä. Ryhmän osallistujilla oli sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia sosiaalitoimesta ja työvoimapalveluista. Joidenkin kohdalla ennakkoluulot vähenivät, kun he jakoivat kielteisiä kokemuksiaan vierailijoiden kanssa. Sosiaalityöntekijän kanssa käytiin ryhmässä läpi yksityiskohtaisia osallistujien tilanteita. Vierailijoilla oli mahdollisuus hahmottaa Koura-Kuriiri -hankkeen toimintaa.

### **Ohjaajan tehtäviä ryhmän keskivaiheessa**

Ohjaajan tehtävänä on ylläpitää tarinallisen ryhmän luonnetta. Keskiössä ovat tarinat ja tarinan kerronta. Työskentely on yhteistyöhön perustuvaa. Tarinan kerronta on vapaaehtoista. Jokaiselle on annettava mahdollisuus kertoa tarinoita.

Ryhmän keskivaiheella osallistujat ilmaisevat enemmän henkilökohtaisesti heille tärkeitä asioita. Tämä on merkki luottamuksen syntymisestä ryhmässä. Ohjaaja *vahvistaa* tämän ylläpitämistä ryhmässä.

Ohjaajan on tärkeä *havaita vertaistuen ilmeneminen* ja vahvistettava sen myönteistä luonnetta osallistujien kanssa. Ohjaaja on taustalla ja tilannekohtaisesti tekee ohjaustekoja, kun ryhmätilanne vaatii. Näin ohjaaja antaa *ryhmäläisille lisää vastuuta*.

Myönteistä on se, että osallistujat kokevat, että on lupa testata mielipiteitä ryhmässä ja voi tuoda esille ristiriitaisia asioita. Ohjaaja *rohkaisee* osallistujia omien tarpeiden ilmaisemiseen ja yhteiseen jakamiseen.

Keskivaiheessa ohjaaja keskustelee osallistujien kanssa siitä, miten osallistujat etenevät *tavoitteiden suunnassa*. Tämä muistuttaa osallistujia edelleen ryhmän tarkoituksesta ja asetetuista tavoitteista. Ohjaajan tehtävänä on *syventää* työskentelyn tasoa yhteistoiminnassa ryhmän kanssa. Tämä tarkoittaa *kohdentamista*. Ohjaaja luo aikaa ja tilaa, että osallistujat voivat keskittyä heille tärkeisiin asioihin.

Ryhmän ohjaaminen kolme perusroolia (Niemistö 2003) ovat *ryhmän johtaja, ymmärtävä kuuntelija ja vaikuttaja*. Kun ryhmä on jo käynnissä, tilannekohtaisuus vaikuttaa ohjaustekoihin. Ristiriitojen ja ongelmien ilmetessä ohjausteot edellyttävät taitoa ja tahdikkuutta.

Näissä tilanteissa ohjaajan tulee säilyttää näkemys, että ryhmässä voidaan hyödyntää ristiriitaisia tilanteita ja oppia niistä. *Ohjaaja luo ryhmään riittävän turvallisuuden tunteen*. Ohjaaja voi tarvittaessa *muuttaa kokoontumiskerran rakennetta*, kun se palvelee ristiriidan ratkaisua (Niemistö 2003, 181-184.)

Ohjaaja helpottaa toiminnallaan keskustelun viriämistä ryhmässä. Hän kiinnittää huomiota esillä oleviin tunteisiin ja *helpottaa tunteiden käsittelyä*. Tunteet ovat yhteydessä osallistujien tilanteisiin ja ryhmätilanteeseen.

Tarinallisessa ryhmässä keskivaiheen ristiriitaisia tekijöitä olivat esimerkiksi ylipuhelias osallistuja, hiljainen osallistuja, katkeruuspiikki, kilpailutilanne, ryhmän pieneneminen.

Yhdessä ryhmässä ohjaaja joutui muuttamaan erään ryhmäkokoonmuutoksen rakennetta niin, että koko ryhmän kanssa tarkistettiin yhteisiä sopimuksia puhumisesta ja kuuntelemisesta ryhmässä. Yksi osallistuja yritti hallita puheella ryhmää. Hän jatkoi ryhmässä ja oli aluksi hiljainen, kunnes löysi uutta tasapainoa puhumisessa.

Hiljaisia osallistujia oli muutamia. Ohjaaja huomioi heitä pienissä tilanteissa. Heitä auttoi myös, kun löytyi vaikkapa toinen ryhmäläinen, joka kiinnostui keskustelemaan heidän kanssaan. Ohjaajan on suhtauduttava sekä *kärsivällisesti että rohkeasti hiljaiseen osallistujaan*.

Ryhmässä ilmeni joillakin osallistujilla katkeruuspiikkejä. Yhdellä osallistujalla katkeruus oli niin voimakas, että se löi jatkuvasti läpi ryhmässä. Ohjaajan ja apuohjaajan kanssa suunnittelimme vaihtelevia ryhmäkokoonpanoja, jotta voisimme vaikuttaa asiaan. Yhteistyö yksilö – ja palveluohjauksen kanssa oli myös eräs vaikuttamiskeino. Tällä osallistujalla oli elämässään tapahtunut paljon negatiivisia asioita. Katkeruuspiikki on muistutus siitä, että joidenkin osallistujien kohdalla on tarkoituksenmukaisempaa tulla ryhmään, kun ensin on saanut apua yksilökeskusteluissa.

Kilpailutilanne ilmeni muutaman osallistujan kesken. Taustalla oli muutos keskinäisessä ystävyys-suhteessa ryhmän aikana. Oli harvinaista, että kaveruksia tuli ryhmään, mutta yhdessä ryhmässä näin tapahtui. Ryhmän aikana ystävyys alkoi rakoilla ja ohjaajan oli huomioitava tämä ryhmän toiminnassa.

Kahdessa ryhmässä ryhmän koko pieneni ryhmän kuluessa. Pieneneminen johtui pääasiassa siitä, että osallistujat saivat ryhmän aikana työharjoittelupaikkoja. Ohjaajan kannalta ryhmäkoon pieneneminen vaikutti ryhmädynamiikkaan. Ryhmään jäi yksi naisosallistuja, jolloin muutos oli suuri. Kun apuohjaaja oli nainen, sillä voitiin jonkin verran vaikuttaa asiaan. Pienentyneessä ryhmässä näkyy nopeasti, jos osallistujalla tulee poissaolo.

## **Tarinallisen ryhmän yhteydet työllistymisprosessiin –yhteistyö yksilö -ja palveluohjauksen kanssa**

Kuntoutuksen palveluohjaus tarkoittaa prosessia tai tapahtumaketjua, jossa kuntoutuasiakasta ohjataan käyttämään hänen tarvitsemiaan julkisia tai yksityisiä palveluja ja pyritään samalla koordinoimaan eri palvelut tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi. Tämän tarkoituksena on auttaa asiakasta suunnistamaan palvelujen viidakossa, löytämään sieltä itselleen sopivimmat vaihtoehdot.

Palveluohjaukseen tyypillisesti kuuluvia osatehtäviä ovat asiakkaan kokonaistilanteen arvio, kuntoutussuunnitelman teko, palvelujen hankkiminen, seuranta ja arviointi sekä asiakkaan asioiden edistäminen. Palveluohjaajan tarjoama yksilöllinen ohjaus ja tuki on sinänsä tärkeä osa kuntoutusasiakkaalle tarjottavia palveluja ( Järvikoski & Härkäpää 3/2000, 5.)

Koura-Kuriiri –hankkeen yksi toimintamuodoista oli yksilö –ja palveluohjaus. Yksilö –ja palveluohjauksen kuvaus perustuu työsuunnittelija Soile Saastamoisen aineistoihin. Tämän kuvauksen jälkeen tarkastelen tarinallisen ryhmän ja yksilö –ja palveluohjauksen suhdetta työllistymisprosessiin työelämässä vaadittavien kvalifikaatioiden kautta.

Yksilö- ja palveluohjaus toimii ryhmätoiminnan rinnalla tarjoten osallistujille henkilökohtaista tukea ja ohjausta. Sen voi aloittaa joko ennen ryhmätoimintaa tai yhtä aikaisesti sen kanssa. Tapaamiset ohjaajan ja osallistujan välillä sovittiin niin usein toistuviksi kuin osallistuja katsoo tarpeelliseksi. Yksilö- ja palveluohjauksen tavoitteena oli löytää osallistujalle sopivia polkuja kohti työelämää. Ohjaaja toimii välikätenä osallistujan ja eri palvelujärjestelmien välillä.

Osallistujilla on selviä voimavaroja, mutta myös sosiaalisia riskejä, joiden huomioiminen on yksilö- ja palveluohjauksessa on erittäin tärkeää. Yksilöllinen, kokonaisvaltainen, osallistujan tahtiin etenevä ja hänen tavoitteitaan arvostava ohjaus tuottaa parhaimman lopputuloksen.



Yksilö- ja palveluohjauksessa on selkeästi havaittavissa seitsemän eri vaihetta. Eteneminen vaiheesta toiseen on hyvinkin yksilöllistä ihmisten erilaisista elämäntilanteista ja tavoitteista riippuen. Toisinaan suunnitelmat eivät toteudukaan sellaisina, kuin niitä on ajateltu ja niin suunnitelmia muutetaan tai tarkistetaan sopivammiksi.

Uuden osallistujan ilmoittautuessa mukaan toimintaa, häneen otetaan heti yhteyttä ja pyritään varaamaan aika yksilö- ja palveluohjaukseen. Hän on *aloitus* -vaiheessa. Ensimmäisellä tapaamiskerralla aloitamme osallistujan tarvekartoituksen. Sen aikana kartoitetaan osallistujan lähtötilanne. Tärkeät kysymykset voivat liittyä elämänhallintaan ja arjen kulkuun. Myös osallistujan halu elämänmuutokseen ja hänen käsityksensä omista mahdollisuuksistaan ja esteistään antavat suuntaa sille, miten yhteistä työskentelyä lähdetään jatkamaan. Osallistujan taholta tulleet tavoitteet lähtevät toteutumaan paremmin kuin ulkopäin annetut tavoitteet, sillä motivaation merkitys muutoksessa on suuri. Osallistuja myös sitoutuu toimintaan, kun hänen lähtökohtansa huomioidaan.

Luottamuksen kasvaessa osallistujan kanssa siirrytään *suunnittelu* -vaiheeseen. Osallistuja ja ohjaaja tekevät kiinteää yhteistyötä ja vastuuta asioiden hoitamisesta jaetaan. Asioita käsitellään tarvekartoitusta syvällisemmin ja yhdessä on jo löydetty asioita, joihin pitäisi tarttua. Ohjaajan vastuulla on kartoittaa erilaisia mahdollisuuksia ja osallistuja puolestaan valitsee niistä hänelle sopivimmat polut.

*Verkostoyhteistyö* on koko prosessin ajan tärkeä voimavara. Työtä tehdään yhdessä jo aiemmin osallistujan kanssa aloittaneiden tahojen kanssa, mutta tarvittaessa etsitään myös uusia verkostoja. Tärkeää on, että osallistujalle löydetään oikeanlaista tukea, jota hän voi käyttää hyväkseen myös irtaannuttuaan hankkeesta.

Siinä vaiheessa, kun osallistuja on löytänyt uudelleen käyttönsä piilossa olleita voimavarojaan, hänen on aika ottaa yhä enemmän ja enemmän vastuuta itsestään ja tekemisistään. Hän alkaa *irtautua* hankkeesta. Hänellä on tulevaisuuteen suuntaavia tavoitteita, joita hän lähtee toteuttamaan. Ohjaaja tukee irtautumista kannustamalla osallistujaa eteenpäin ja osallistuja tietää, että tiukan paikan tullen hänellä on mahdollisuus saada tukea.

Työn kehittämisen kannalta on tärkeää saada osallistujalta *arvio* hänen kanssaan tehdystä työstä. Onko työskentely vastannut hänen odotuksiaan? Onko hän saanut kysymyksiinsä

vastauksia? Mitä osallistuja vielä haluaisi tehtävän? Arvioinnin avulla ohjaaja voi kehittää työtään ja seuraavan osallistujan kanssa mahdollisesti välttää karikat.

Yhdistelmätuen käyttäneitä on huomattavan paljon. Tämä vaikuttaa heidän osaltaan heikentävästi työllistymiseen.

Osallistujalla on koko hankkeen ajan *yhteydenpitomahdollisuus*, hän voi siis palata yksilö- ja palveluohjaukseen aina, kun kokee siihen tarvetta. Onkin hyvä, jos osallistuja palaa viimeistään sovitun toimenpiteen päättyessä takaisin, jotta häntä voidaan tukea siirtymisessä seuraavaan tavoitteeseen.

Tammikuussa 2004 hankkeessamme oli yhteensä 75 osallistujaa. Suurimmalle osalle on löytynyt joku jatkotoimenpide ryhmätoiminnan jälkeen, 15 heistä oli edelleen mukana ryhmätoiminnassa.

Tuloksia mietittäessä on tärkeää huomata, että monien ihmisten kohdalla ensimmäinen tulos on päivärhythmin ja arkielämän selkiytyminen. Kun nämä asiat ovat kunnossa kotoa ulospäin suuntautuva aktivoituminen voi alkaa tapahtua. Osallistujat voivat aloittaa harrastuksia, sitoutua säännöllisiin tukitoimenpiteisiin ja aloittaa tulevaisuuden syvällisemmän suunnittelun vaikkapa ammatinvalinnanohjauksessa.

Useilla osallistujillamme oli heikot työelämävalmiudet koulutuksen puuttumisen tai vanhenemisen tai työkokemuksen puuttumisen vuoksi. Tämän vuoksi suuri osa osallistujistamme on motivoitunut kouluttamaan itseään, joko ihan uudessa tutkinnossa tai lisäkoulutuksessa. Osallistujamme ovat hakeutuneet vuoden kestäviin omaehtoiisiin koulutuksiin (5), kolme vuotta kestäväan omaehtoiisiin koulutuksiin (7), työvoimakoulutuksiin(4), oppisopimuskoulutukseen (1) ja työnhakuvalmennuksiin (3).

Työelämään on suuntauduttu seuraavasti: yrittäjä (1), työssä avoimilla markkinoilla (2), yhdistelmätukitoissa (10), muussa tukityössä (1), työelämävalmennus/-harjoittelussa (4), työkoikeilussa (1) ja kuntouttava työtoiminnassa (1).

Muita sijoittumisia ovat kuntoutustutkimus (2), eläke (1), eläkeselvittelyt (2), kotihoidontuki (1) ja sairausloma (1). Kaksi ihmistä on muuttanut toiselle paikkakunnalle, keskeyttäneitä on viisi ja 17 ihmisen osalta yksilö- ja palveluohjaus on vielä kesken.

---

### **Matin tarina**

Osallistujamme, nuori mies, tuli ilmoittautumaan mukaan läheistensä tuomana. Hän oli esittelytilanteessa hyvin epäileväinen ja toikin esille, että on osallistunut aiemminkin pili-päli – projekteihin, joissa katsotaan kivien hymyileviä naamoja. Nuori mies saapui kuitenkin paikalle, kun ryhmätoiminta käynnistyi.

Ensimmäisen kerran tavatessamme kahden kesken osallistuja oli puhelias ja kertoi ihan mielellään elämänsä eri käänteistä ja siitä kuinka tyytyväinen hän on tämän hetkiseen elämäänsä. Hän sai työmarkkinatukea ja eli sillä. Hänen päivärytminsä oli jokseenkin sekava, mutta se ei häntä haitannut, sillä yksineläjänä hänen oli helppo tehdä juuri niitä asioita, jotka häntä kiinnostivat. Autoharrastus ja luonto olivat hänelle tärkeitä.

Osallistuja sanoi suoraan, että hänen suurin huolenaiheensa on nykyisen elämäntyyliinsä säilyttäminen sellaisenaan. Työvoimatoimiston hän kertoi olevan kaikkein pahin paikka, sillä siellä täytyy aina keksiä, mitä on työllistymisensä eteen tehnyt. Samalla hän totesi, että hänet on kutsuttu tekemään aktivointisuunnitelmaa työvoimatoimiston virkailijan ja sosiaaliohjaajan kanssa.

Aktivointisuunnitelman jälkeen osallistuja varasi minulta ajan. Hän kertoi, että hän oli lupautunut etsimään itselleen sopivaa työelämävalmennuspaikkaa. Mieli oli vähän maassa, mutta keskusteltuaamme huomasimme hänelle sopivan harjoittelualan, missä hän saisi sekä käyttää aiempaa osaamistaan, että oppia uutta.

Sitten tuli vastaan aikakysymys: Milloin harjoittelulle olisi aikaa? Kesän aikana autot veisivät ajan. Päätimme rauhoittaa tilanteen ja palata asiaan, kunhan osallistuja syksyn tullen asettuisi taas paikoilleen ja kävisi jo aiemmin varatun työnhakuvalmennuskoulutuksen. Työnhakuvalmennukseen oli liitetty myös atk –koulutusta ja tämä oli oikea onnenpotku! Osallistuja huomasi, että atk oli juuri sitä, mihin hän voisi kouluttautua ja sopiva koulutus löytyikin iltakoulutuksena.

Tällä hetkellä osallistujamme, entinen elämäntapatyötön, käy koko vuoden kestävästä iltakoulusta. Koulu vaikuttaa kiinnostavalta ja uuden oppiminen mukavalta. Osallistujalla on vielä edessään haasteita, joiden kanssa on työskenneltävä. Vastuunottaminen omasta elämästä, hygieniasta, aikatauluista ja liikkumisesta ovat asioita, johon hän kiinnittää huomiota. Parempaan päin ollaan menossa,

( TK 9 )

---

Pitkäaikaistyöttömän elämä on jännitteinen. Jännitteisyys on yhteydessä työttömän elämäntilanteeseen, missä sosiaaliset riskit ja mahdollisuudet kietoutuvat toisiinsa.

Kysymys on työttömyyden tuomasta *elämänmuutostilanteesta*.

Monet –projektissa (Vinnurva & Rantanen 2001) havaittiin, että pitkä työmarkkinoilta poissaoleminen ja siitä seuranneet puutokset eri elämänalueilla kehittyvät, kasautuvat ja vahvistavat toisiaan pitkään. Ne ilmenevät passivoitumisena ja oma-aloitteisuuden puutteena. Siksi tilanteen muutos parempaan edellyttää myös pidempää aikaa. Pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat sosiaalista kuntoutusta ja pitkiä polkuja työelämään. Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmän kohdalla tarvitaan palveluiden yhteensovittamista: kuntoutus-, koulutus –ja työllistämispolkujen työnjakoa. Monet –kuntoutus edusti polun alkupäätä

Väärälä (1995) on muotoillut työelämän kvalifikaatiotyypit seuraavasti:

1. Tuotannolliset ja tekniset kvalifikaatiot
2. Motivaatiokvalifikaatiot
3. Mukautumiskvalifikaatiot
4. Sosiokulttuuriset kvalifikaatiot
5. Innovatiiviset kvalifikaatiot

Tuotannolliset ja tekniset kvalifikaatiot ovat yksilöllisesti teknisesti painottuvia ammatillisia taitoja, tietoja ja pätevyksiä, jotka ovat välttämättömiä työn suorittamiseen. Motivaatiokvalifikaatiot ilmaisevat työntekijän sitoutumista, vastuullisuutta ja itseohjautuvuutta. Mukautumiskvalifikaatiot tarkoittavat työhön sopeutumista ja suostumista. Sosiokulttuuriset kvalifikaatiot ilmenevät tiimi –ja verkostokeskusteluissa, joissa tarvitaan pätevyyttä yhdistellä asioita uudella tavalla ja erilaisuuden kohtaamista. Innovatiiviset kvalifikaatiot ovat sellaisia toimintoja, joilla murretaan työn rutiineja, jäsennetään työn perusteita, opitaan uutta (Väärälä 1995, 42-47.)

Työllistymisprosessin ja työelämän kvalifikaatioiden suhteen tarinallinen ryhmällä on yhteyksiä motivaatiokvalifikaatioihin ja sosiokulttuurisiin kvalifikaatioihin. Henkilövalmiuksilla ymmärretään aloitteellisuutta, vastuullisuutta, itseilmaisua –ja keskustelutaitoja. Sosiaaliset valmiudet liittyvät ihmisten kanssa olemiseen, yhteistyöhön, keskusteluun.

Yksilö –ja palveluohjaus on yhteydessä tuotannollisiin ja teknisiin kvalifikaatioihin koulutuksen kautta. Kun pitkäaikaistyötön pääsee ammatilliseen koulutukseen, on hänellä uusi mahdollisuus työpaikan hankkimiseen. Työharjoittelun kautta pitkäaikaistyötön saa kosketusta mukautumiskvalifikaatioihin.

Innovatiiviset kvalifikaatiot edustavat pidemmälle kehittynyttä suhdetta työhön ja sen jäsentämiseen ja siksi ne tässä yhteydessä eivät ole esillä, koska tällaista suhdetta ei ole vielä syntynyt. Hankkeen aikana yksilö –ja palveluohjauksen kanssa kehittyi moniammatillinen yhteistyö. Tarinallinen ryhmä ja yksilö –ja palveluohjaus täydensivät toisiaan osallistujan työllistymisprosessissa.

Yksilö –ja palveluohjauksessa näkyi osallistujien motivoituminen tarinallisen ryhmän avulla. Tarinallisessa ryhmässä osallistujat kertoivat onnistumisen kokemuksistaan yksilö –ja palveluohjauksessa. Yksilö –ja palveluohjaus auttoi osallistujia luomaan yhteyksiä hyvinvointipalveluihin ja etsimään ratkaisuja osallistujilta nouseviin toiveisiin ja tarpeisiin.

## Esteenä katkoksellinen tarinan kerronta

---

### **Sinulle elämä**

" Siinä mie kävelen, keskellä sitä saatanan suota, vihassa  
 kaukana kaiken, kaiken luota. Jänkää ja pimeää riittää  
 ja räntää, loppuu usko, hämärtää....  
 Askel ei jaksa, viimeinkin päätän – luovutan...  
 Jaksa vielä, jaksa, mene, mene! Ota askel, ota toinen, ota, ota,  
 etene! Ota kiinni olevasta, ota ote uusi. Minulle elämä, selästä,  
 sylistä huusi". Kiitos sinulle elämä!"  
 ( TK 10 )

---

Miespuolinen osallistuja luki ryhmässä kirjoittamansa runon: Sinulle elämä. Hän kertoi sen kuvastavan tämän hetken kaaosta elämässään. Kaaosmainen tilanne oli syntynyt siitä, että hänelle tuli ryhmän aikana kahden viikon tauko juomisen takia ja menossa oli perhekriisi. Hän kertoi ryhmässä tilanteestaan, suhteestaan vaimoon ja miten he väistelevät toisiaan.

Ryhmä antoi hänelle vertaistukea. Ryhmäläiset kysyivät lisää tilanteesta ja keskustelu kääntyi siihen suuntaan, mitä ratkaisuvaihtoehtoja voisi olla. Keskustelua oli myös siitä, että juominen ei alkaisi uudelleen. Hänen kohdallaan tilanne jatkui kriisinomaisena. Yksilö- ja palveluohjausajoja peruuntui, koska hän ei tullut sovittuun aikaan.

---

### **Henkinen krapula**

”Se mitä tunnen ryyppyputken lopettamisen jälkeen, haluan tähän kertoa. On niin helppoa ja mukava oluella korjata olotilaansa. Kävellä lähimpään kauppaan ja ostaa olutta ja alkaa nautiskella. Nykyaikana saa olutta jo aamuseitsemältä bensiiniasemilta. Vaikka ne on tarkoitettu pääasiassa autoille polttoaineen lisäystä varten ja pienimuotoisia huoltotoimenpiteitä varten. Kuitenkin sisälle astuttaessa huomaa, että kauppaanhan sitä tultiin. On kaikenlaista ostettavaa myynnissä.

Niinpä ostaa 6 ransistorin ja lähtee lääkitsemään itseään. Kun on jäljellä kuusi hylsyä, lähtee hakemaan täydennystä. Toisen olutpakkauksen tyhjentämisen jälkeen huomaa, että sehän on jo viinakauppa auki. Koskenkorvakauppaan heti, jos vain on jäänyt euroja jäljelle. Taas on valmis uusi humalakierre.

Mutta sitten tuntuu voimakkaan lopetustarpeen tunne, henkinen (häätä). Lähtee norkoileen kulmille saako sitä mitään? Sinne kävellessä muuttaa suuntaa ja kävelee A-klinikalle. Aina A-klinikalta apu löytyy. Henkilökunta puhalluttaa ja sitten puhuttaa. Siinä keskustellessa huokaa ja valittaa, että miksi sitä taas tuli otettua?? Sairaanhoidaja antaa ensilääkkeet heti ja sitten keskustelu jatkuu. Siinä mehua ryyssäessä tulee tunnustettua sellaisiakin asioita, joita ei ole aiheuttanut.

On kovat syyllisyyden tuskat, jotka helpottavat vasta monen selvän päivän kuluttua. Onneksi sairaanhoidaja antaa lääkettä matkaan, että olis jonkuverran helpompaa kärsiä sitä sisäistä tuskaa. Se tuska on niin kova, että harkitsee itsensä lopettamista. Itsemurhan tekotapoja on monenlaisia. Se on se viimeinen tapa, josta ei ole paluuta, hirttää itsensä. Minun kavereista on muutamat sen tehneet. Rauha heidän sielulleen.”

Minä voisin luopua ajatuksesta, joka niin monta kertaa päivässä päällimmäisenä on, ottaa vain vähä ja 2 päivänä. Siinähän ei mitään poikkeavaa olisikaan, jos se jäis siihen. Siitä ei edes tulis fyysistä eikä psyykkistä KANKKUSTA. Se nautiskelu ja iloisuus sitä kaipaa. Kun viinapullo on kädessä, silloin pikku Pekka innostuneena ja iloissaan pyrkii tulemaan miehestä ulos vaikka korkki on vielä kiinni. Olen päättänyt olla ottamatta tämän viikon. Ensiviikolla on aivan eri asia kokonaan, onhan viikon numerokin muuttunut. Tulis vain tuota lunta, että pääsis käymään vaaralla ja järvellä lenkin noin kolme kertaa viikossa. Se muuttaa ajatuksia pois päin tuosta iloliemestä”.

( TK 11 )

Miespuolisen osallistujan kertoma tarina henkisestä krapulasta kosketti ryhmän jäseniä. Hän sai myönteistä ja rohkaisevaa palautetta, kun toi esille kamppailuaan päihdeongelmaa vastaan. Keskustelu laajeni ryhmässä siihen, miten estää repsahtamista, että ei ala uudelleen juomaan. Kertojalla oli virinnyt luonnossa liikkuminen ja tarinalliseen ryhmään kuulumisen antoi sisältöä elämään. Erokokemus oli ottanut koville. Aikuisiin lapsiin hänellä on silloin tällöin yhteyksiä. Hän puhuu ryhmässä siitä, kuinka puhuminen ja itseilmaisu jännittää. Itsetuntoa pitäisi kohottaa ja pelkona on repsahtaminen. Kavereita löytyy äkkiä kämpille, jos yhdenkin ryypyn ottaa.

Kun ryhmä päättyi, tuli pian repsahdus viinaan. Yksilö – ja palveluohjaus ohjasi häntä katkaisuhuoltoon ja tuki häntä. Alkoi pidempi juominen ja häntä ei näkynyt pitkään aikaan hankkeessa. Vuoden jälkeen hän näyttäytyi jälleen ja sanoi menneensä AA-toimintaan mukaan. AA-ryhmät toimivat joka ilta. Päivisin hänellä on mahdollisuus tavata toista AA jäsentä, joka on selvinnyt päihdeongelmasta.

	Nainen	Mies
<b>Terveysongelmat</b> - fyysinen terveys	6	
<b>Heikot työelämävalmiudet</b> -koulutuksen/työkokemuksen puute, puutteita motivaatiossa, keskittymiskyvyssä, vuorovaikutustaidoissa, oma-aloitteisuudessa, heikkolahjaisuutta, terveysongelmia	1	3
<b>Kieliongelmat</b> -maahanmuuttajat	1	1
<b>Elämän epävarmuus</b> -alavireisyys/ajoittainen masennus, riippuvuus palvelujärjestelmistä, negatiivinen kehä, heikko itsetunto, pitkään jatkunut työtömyys	7	5
<b>Mielenterveysongelmat</b> -pitempikestoista kuntoutusta tarvitsevat, madaltuneet työelämävalmiudet	2	2
<b>Sosiaalisten riskien kasautuminen</b> -köyhyys, terveys – ja ihmissuhdeongelmat, päihteidenkäyttö, elämänkriisit	4	3
<b>Yksinäisyys</b> -ihmissuhdeverkostot puuttuvat, osallistujan subjektiivinen kokemus	1	1
<b>Päihdeongelma</b> -riippuvuus päihteistä, päihteet vaikuttavat haitallisesti monella elämänalueella	8	8

**TAULUKKO 2.** Osallistujien sosiaaliset riskit (53/77)  
(Soile Saastamoinen, Juhani Louhela 2004)

Katkoksellinen tarinan kerronta näyttäytyi niin, että osallistujilla oli elämässään kriisitilanne. Päihdeongelmat, perhekriisit, sairastuminen, mielenterveysongelmat, taloudelliset vaikeudet olivat esillä. Tarinallinen ryhmä keskeytyi ja tuli poissaoloja. Katkoksellista tarinaa kertovat osallistujat olivat monien auttamisorganisaation asiakkaina. Miesten terveysongelmien näkymättömyydessä voi olla kysymys siitä, että naiset helpommin kertovat niistä ja hakevat apua.

Huono-osaisten selviytymiskeinoiksi (Karjalainen 1997) haastavassa elämäntilanteessa muodostuivat seuraavat: kulutuksesta tinkiminen, sosiaaliturva, lähisukulaisten apu, omaisuuden myyminen, sosiaaliset verkostot, seurakuntien apu, järjestöjen apu. Sosiaalisia riskejä olivat päihteiden liikakäyttö, elämän yksityistyminen, terveysongelmat, asunnon menetys ja perheiden hajoaminen.

Lisäksi pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvässä keskustelussa tulee esille seuraavia sosiaalisia riskitekijöitä: Sosiaaliturvajärjestelmä on monimutkainen ja työttömät syrjäytyvät tiedosta. Eri palvelujärjestelmien kesken tarvitaan enemmän yhteistyötä. Organisaatioille oman työn kehittäminen on haaste, samoin työttömien tarpeiden tunnistaminen ja yksilöllisten polkujen rakentaminen. Yhteisöllisyys on kaventunut yhteiskunnassa.

Alueellisen sosiaalipolitiikan ja verkostotyön merkitys on kasvanut. Pitkäaikaistyöttömyys on elämän muutostilanne. Se pakottaa tekemään erilaisia kompromisseja arkipäivästä selviytymisessä. Elämä yksityistyy. Riski masentuneisuuteen ja alkoholin käyttöön lisääntyy. Esiintyy enemmän terveysongelmia ja avioeroja. Ammatillinen koulutus ja työkokemus on joko vanhentunut tai siinä on muita puutteita ( Karjalainen 1997.)

Tarinallisessa ryhmässä katkoksellinen tarinan kerronta näkyi siten, että näillä osallistujilla oli ryhmän aikana kriisitilanne päällä. Asioiden hoitamisen takia tuli poissaoloja. Jotkut osallistujat vain häipyivät ryhmästä ja heidän tilanteestaan ei muodostunut selkeää kuvaa. Päihdeongelma näkyi ryhmissä poissaoloina. Ohjaajalle katkoksellinen tarinan kerronta on haasteellinen ilmiö. Se kertoo, että ennen ryhmän alkua ei ole ollut tarpeeksi tietoa osallistujan kriisitilanteesta. Tällä olisi merkitystä, kun arvioidaan, sopiiko tarinallinen ryhmä osallistujan elämäntilanteeseen.



Akuutti kriisi vie osallistujilta voimia keskittyä ryhmän toimintaan. Tarinallisessa ryhmässä oli toisaalta esimerkkejä, miten tarinallinen ryhmä oli hyödyllinen, kun osallistuja oli saanut apua kriisiinsä ja yksilökäyntien ohella osallistui ryhmään. Muutamia esimerkkejä tuli ryhmässä siitä, että kriisissä oleva kertoi tilanteestaan ja muut osallistujat tukivat häntä ohjaajan kanssa. Näissäkin tilanteissa osallistuja oli välillä pois ryhmän kokoontumisista.

Yksilö –ja palveluohjauksen kautta oli mahdollista päästä osallistujien kanssa verkostoyhteistyöhön, koska vaikeassa elämäntilanteessa olevat olivat muiden palvelujärjestelmien asiakkaita.

Vaikeassa tilanteessa olevat ihmiset, joiden tarinan kerronta on katkoksellista, haastaa palvelujärjestelmää tiedostamaan erilaisuuden kohtaamista (Thompson 1996.)

Katkoksellisten tarinoiden kuuleminen asettaa palvelujärjestelmän erilaisten haasteiden eteen. Niihin liittyy vaikeita elämäntilanteita ja paljon erilaisuutta. Siihen sisältyy työntekijöiden omien ennakkoluulojen tunnistaminen. Erilaisuutta voi lähestyä niin, että opitaan asiakkailta ja kunnioitetaan heitä. On hyvä olla tietoinen omasta vaikutusvallasta, kun ollaan tekemisissä erilaisuuden kanssa. Oman toiminnan tarkastelu tarvitsee tilaa. Palautteen pyytäminen, koulutus, työnohjaus ja yhteistyö ovat mahdollisia työntekijänresursseja (ks. Thompson 1996, 78-79.)

Vuoden 2003 Sosiaalibarometrin johtopäätöksissä palvelujärjestelmän suurimpana ongelmana pidettiin pitkäaikaista huono-osaisuutta. Ongelmat kärjistyvät pitkäaikaistyöttömien, päihde –ja huume- sekä mielenterveys-ongelmaisten kohdalla. Heidän tilanteensa on ollut huono jo vuosien ajan. Palvelu –ja tukijärjestelmä ei ole pystynyt tukemaan heidän tilanteensa muutosta.

Palvelujärjestelmän eri toimijat arvioivat omia mahdollisuuksia tukea näiden ihmisten hyvinvointia huonoksi. Hyvinvointijärjestelmän toimijat eivät näytä vastaavan pitkäjänteisillä, räätelöidyillä ja kohdennetuilla toimilla huono-osaisten tilanteen muuttumiseen ja heidän toimintakykynsä vahvistamiseen. Hyvinvointipalvelujen kunnalliset tuottajat arvioivat ja seuraavat toimintansa vaikutuksia vähän. Tästä seuraa epämääräisyyttä huono-osaisuuden tunnistamiseen ja vaikutuksiin.

Pitkäaikaiseen huono-osaisuuteen vastaaminen haastaa hyvinvointipalveluja arvioimaan uudelleen niiden työorientaatioita. Muutoksen aikaansaaminen edellyttää ihmisten

toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemista. Tämän lisäksi tarvitaan uusien työtapojen kehittämistä ja yksilöllisten polkujen rakentamista, että huono-osaisten toimintakyky kohentuisi vaihteittain.

Palvelu –ja kuntoutussuunnitelmat eivät ole riittävässä määrin työntekijöiden työvälineinä. Julkisen palvelujärjestelmän ja järjestöjen tulisi kehittää uusia tuen muotoja ja toiminta-areenoita, jotka muodostaisivat portaittaisen polun osallistujille. Palkkatyö ei ole todellinen vaihtoehto kaikkein heikommassa asemassa oleville. Tarvitaan välittäviä areenoita, erilaisia kumppanuusareenoita ja sosiaalisia yrityksiä vastaamaan haasteeseen. Järjestöillä on tästä paljon kokemuksia, mutta niiden toimintaedellytykset ovat rajalliset (Sosiaalibarometri 2003, 95-96.)

## Tulevaisuuden tarinan vahvistuminen

Tulevaisuuden tarinan vahvistuminen sijoittui ryhmän päätösvaiheeseen. Päätösvaiheella on omia erityisiä piirteitä. Osallistujien tietoisuus ryhmän päättymisestä tiivistyy, koska tarinallinen ryhmä on määräaikainen. Tulevaisuuden tarinan vahvistumisen tarkoituksena on suunnata osallistujia lähitulevaisuuteen. Tarinallisten tehtävien kautta ovat esillä elämänviiva, onnistumisen kokemukset, yhteisöön kuuluminen ja lähitulevaisuuden hahmotus.

---

### Ryhmästä on tullut minulle toinen koti

Ryhmässä on tarinallinen tehtävä: elämänviivani. Seija on ryhmässä avoin. Ennen ryhmän alkua, väliajalla ja ryhmän jälkeen hän jää juttelemaan usein muutaman ryhmäläisen kanssa. Hänellä on aikuistuvia lapsia ja uusi tilanne elämässä. Hän on kokenut hyvänä, kun on voinut puhua kasvatuskysymyksistä. Elämässä olisi käännekohta tulossa ja haluaisi yrittää uutta.

Itsetuntoon Seija on halunnut kohennusta ja kokee hyvänä, kun ryhmässä on saanut olla oma itsensä. Eri elämänvaiheisiin liittyviä kokemuksia on saanut jakaa ryhmässä. Seija tekee vapaaehtoistyötä. Ryhmässä hän pyytää toista ryhmäläistä mukaan musiikkiharrastukseen. Pyyntö onnistuu. Seija tuo tietoa ryhmään tapahtumista. Myöhemmin Seija pääsee yksilö –ja palveluohjauksen kautta opiskelemaan ammatillista tutkintoa  
( TK 12 )

---

Seija antoi ja sai ryhmässä vertaistukea. Hänellä on vahvuuksia, mutta uusi elämäntilanne on myös jännitteinen. Seija sanoi tarvitsevansa rohkaisua ja itsetunnon kohotusta. Hänen

avoimuutensa synnytti ryhmässä luottamusta ja hän sai toisilta myönteistä palautetta. Seija luo hyvää ryhmähenkeä.

Seija kertoi ryhmässä, että tärkeä asia hänelle on löytää tasapaino toisten auttamisen ja omien tarpeiden välille. Tästä virisi keskustelu omasta jaksamisesta ja itsestä huolehtimisesta. Osallistujat kertoivat esimerkkejä, mikä heitä on pysäyttänyt tämän asian äärelle. Seijan kertoman tarinan pohjalta ryhmässä keskusteltiin vielä negatiivisista ajatuksista ja tunteista sekä niihin vaikuttamisesta.

---

Jaakko kertoo elämänviivassaan lapsuudestaan. Olimme ison joen jäällä sisarusten kanssa keväällä Sisareni kulki minun edelläni. Yhtäkkiä näin, että hän vajosi jäihin. Välillä näkyi vain kädet, kun hän kävi uppeuksissa. Sitten tuli pää näkyviin ja sama toistui. Se oli virtaava paikka. Sain sisartani käsistä kiinni ja vedettyä takaisin jälle.

Sillä aikaa olivat toiset sisarukset nousseet jokitörmän päälle ja juoksivat kertomaan äidille, sisko hukkuu! Äiti järkyttyi ja ajatteli pahimman tapahtuneen. Hän juoksi jokitörmälle. Hän näki, kun minä autoin märkää sisartani kohti kotia ja äidin syliä. Äidillä kesti vielä pitkään päästä järkytyksestään. Myöhemmin sain palkinnon siskoni hengen pelastamisesta.

TK 13

---

Oman elämänviivan tekemiseen osallistujat lähtivät useimmiten hyvin mukaan. Oli joitakin osallistujia, jotka vasta ryhmätilanteessa alkoivat hahmottaa omaa elämänviivaa. Elämänviivan tekemisessä osallistuja kohtaa omia onnistumisen kokemuksia, mutta myös vastoinkäymisiä elämän ajalta. Siksi ohjaajan on tuotava esille, että osallistuja itse valitsee sellaisen tason, että on turvallista esitellä omaa elämänviivaa ryhmässä.

Ohjaajana havaitsin, että osallistujat näkivät elämänviivan tekemisen kautta elämänsä pidemmällä janalla. Siitä nousi esille, että onhan elämässä ollut erilaisia vaihteita: nousuja ja laskuja. Kun elämänviiva tehtiin ryhmien loppupuolella, oli ryhmissä syntynyt luottamusta osallistujien kesken

Tarinallinen tehtävä, mihin yhteisöön kuulun, toimi hyvin. Osallistujat tunnistivat sen avulla niitä yhteisöjä, joiden jäseniä he ovat. Keskustelun kautta he antoivat merkityksiä, oliko yhteisöön kuuluminen myönteistä tai liittykö siihen jotakin kielteistä. Osallistujat kertoivat vielä, mihin yhteisöön he haluaisivat vielä kuulua. Virallisista yhteisöistä näkyi

sosiaatoimen, työvoimatoimiston ja Kelan merkitys osallistujien elämässä. Osallistujilla oli sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia näistä toimintamuodoista.

Epävirallisten yhteisöjen kohdalla useimmilla osallistujilla oli tarve löytää jokin harrastus. Osallistajat kertoivat toisilleen halvemmista vaihtoehtoista, koska rahan puute esti menemästä sellaisiin harrastuksiin, jotka maksavat enemmän. Koura-Kuriiri –hanke mainittiin yhtenä tärkeänä yhteisönä tässä elämänvaiheessa.

Osallistajat tunnistivat onnistumisen kokemuksiaan tarinallisen tehtävän kautta. Yllättävää heille oli, että niitä löytyi enemmän kuin olisi etukäteen ajatellut. Tähän vaikutti myös, että työttömyys omine huolineen on peittämässä onnistumisen kokemuksia. Onnistumisten kokemusten tunnistamisella ja jakamisella on toiveikkuutta herättävää vaikutusta.

Lähitulevaisuutta hahmoteltiin vielä tarinallisen tehtävän kautta, jossa osallistuja kuvitteli, mitä hänen elämässään tapahtuu muutaman vuoden päästä. Osallistajat itse määrittivät tulevaisuuden ajankohdan. Tämä tarinallinen tehtävä toimi hyvin siinä mielessä, että osallistajat lähtivät siihen mukaan. Se kertoo mielestäni siitä, että tavoitteita haluttiin asettaa lähitulevaisuuteen. Toisaalta hankkeen aikana virinneet suunnitelmat vaikuttivat myös taustalla. Pitkäaikaistyöttömän elämässä on mukana epävarmuuden sietäminen ja se näkyi myös tulevaisuuteen suuntautumisessa.

Tarinallisten tehtävien ohella keskusteltiin, mitä ryhmän jälkeen tapahtuu, minkälaisia suunnitelmia osallistujilla on. On muistettava, että yksilö – ja palveluohjaus oli edelleen osallistujien käytössä, mikä edusti jatkuvuutta Koura-Kuriiri –hankkeeseen kuulumisessa. Myös hankkeen järjestämät tapahtumat ja vierailut Kuriiri –hankkeen osahankkeisiin olivat osallistujien saatavilla ja osa heistä oli niissä mukana.

Päätösvaiheessa oli ryhmässä vielä kaksi vierailijaa. Koura-Kuriiri hankkeen projektipäällikön aiheena oli seuraava : Mihin eurot riittävät? Alustuksen ja harjoituksen avulla osallistajat tarkastelivat säästämisen mahdollisuuksia elämäntilanteessaan. He saivat sellaista materiaalia, josta on hyötyä arkielämässä, esimerkiksi edullinen ruoan laittaminen. Aihetta pidettiin kiinnostavana. Oli havaittavissa myös, että eri ryhmissä oli eroja aktiivisuudessa.

Viestintäkouluttaja ohjasi osallistujille ryhmäkerran, jossa aihe muodostui sanattomasta ja sanallisesta viestinnästä. Työskentelyn painopiste oli viestintäharjoituksissa. Osallistujat lähtivät harjoituksiin hyvin mukaan. Osallistujat saattoivat tunnistaa, minkälaisen vaikutelman he antavat itsestään pukeutumisessa. Työpaikkahaastattelutilanteeseen kuuluvia asioita käsiteltiin myös.

Ryhmän päätösvaiheessa suoritettiin arviointia. Osallistujat täyttivät kirjallisen arviointilomakkeen (liite). Käytiin myös arviointikeskustelua. Aiemmin ryhmän kuluessa pysähdyttiin osallistujien kanssa ajoittain keskustellen arvioimaan ryhmän toimintaa.

Osallistujat pitivät hyvänä, että ryhmiin tultiin vapaaehtoisuuden pohjalta. Osallistujat ottivat hyvin vastaan tarinallisen ryhmän. Aiheita ja työskentelyä pidettiin hyvänä, ryhmähenkeä ja ohjausta kiitettävänä. Osallistujat olivat mukana tarinallisen ryhmän kehittämisessä.

Tarinallinen ryhmä lisäsi pitkäaikaistyöttömien osallistumista. Osallistujissa oli tapahtunut havahtumista He asettivat uusia tavoitteita ja opettelevat päätöksentekoa. Eristyneisyys oli vähentynyt. Yhteys toisiin ihmisiin ja tarinoiden jakaminen on ollut tärkeä asia. Osallistujat suosittelivat tarinallista ryhmätyötä toisille työttömille. Kolme kuukautta kestäneissä tarinallisissa ryhmissä oli 75 osallistujaa, 43 naista, 32 miestä. 5 keskeytti ryhmän.

Osallistujat kirjoittivat vielä paperilapulle toisistaan tekemiä myönteisiä havaintoja. Jokainen ryhmässä luki saamansa myönteisen palautteen ääneen ja kertoi lyhyesti, mitä ajatuksia palaute herätti.

Ryhmän aikana kriisiä kokeneet osallistujat eivät hyötäneet ryhmästä, koska kriisitilanne vaikeutti keskittymistä ja ryhmästä tuli poissaoloja.

Arvioinneissa ilmeni vielä, että jonkin verran lisää kaivattiin toimintaa. Tämä toive toteutettiin ryhmien kuluessa. Toiminta tarkoitti esimerkiksi laavuretkiä, joita tehtiin ympäristöön. Toiminnallisia menetelmiä käytettiin ryhmässä jonkin verran tarinan kerronnan lisänä.

## Ohjaajan tehtäviä ryhmän päätösvaiheessa

Ohjaaja *tasapainottaa* toiminnallaan muutostilannetta. Tämä tarkoittaa osallistujien esille tuomien *muutospyrkimysten rohkaisemista ja vahvistamista*. Ohjaaja helpottaa ryhmän päättymisestä johtuvien tunteiden jakamista ryhmässä.

Ohjaaja auttaa osallistujia tunnistamaan ryhmässä tapahtuneet hyvät asiat, joista he ovat tyytyväisiä. Ohjaaja jakaa ryhmäläisten kanssa päättymisestä johtuvia tunteita ja auttaa selventämään niitä. *Ohjaaja siirtää ryhmän huomiota lähitulevaisuuteen.*

Ryhmä päättyi päätösjuhlaan. Se rakennettiin yhdessä osallistujien kanssa. Jokaisesta ryhmästä muutama osallistuja teki ohjelmaa päätösjuhlaa varten. He lausuivat esimerkiksi runon, lukivat sananlaskuja, järjestivät leikin, lauloivat laulun.

Päätösjuhlassa sivuttiin myös ryhmän jälkeistä aikaa. Yksilö – ja palveluohjauksen mahdollisuudet olivat esillä sekä muu Koura-Kuriiri –hankeen toiminta. Lopuksi osallistujat saivat todistuksen tarinalliseen ryhmään osallistumisesta.

## JOHTOPÄÄTÖKSET

Koura – Kuriiri –hankkeessa toiminut tarinallinen ryhmä mahdollisti pitkäaikaistyöttömille epävirallisen, mutta samalla tulevaisuuteen suuntautuvan sosiaalisen ryhmän.

Tarinallisessa ryhmässä pitkäaikaistyöttömien elämäntapahtumat yksilöllistyivät tarinan kerronnan kautta.

Koura-Kuriiri –hankkeessa kehittyi yhteistyössä pitkäaikaistyöttömien kanssa tarinallisen ryhmän toimintamalli. Tarinallisessa ryhmässä toteutui tarinan kerronta, jakaminen, yhteyksien luominen, sosiaalinen osallistuminen ja vertaistuki. Osallistujat suosittelivat tarinallista ryhmää toisille työttömille.

Hyvinvointipalvelujen näkökulmasta on tärkeää hahmottaa, miten pitkäaikaistyöttömien yksilölliset tarinat tulisivat kuulluiksi. Tarinallisen ryhmän menetelmää voidaan soveltaa sosiaalityössä, kuntoutuksessa ja itsenäisenä vertaistukiryhmänä.

Hyvinvointipalvelujen verkostoissa tarinallinen ryhmä asettuu oma-apu -ja ryhmäapuyhteisöön. Tarinallinen ryhmä on välittävä yhteisö, jossa syntyy sosiaalista tukea ja osallistujien omaehtoisen toiminnan laajenemista. Tarinallinen ryhmä välittävänä yhteisönä tarjoaa kansalaisille valinnan mahdollisuuksia muiden välittävien yhteisöjen rinnalla.

Hyvinvointipalveluille tarinallinen ryhmä on eräs uusi mahdollisuus synnyttää epävirallisempaa sosiaalista osallistumista lisäävää toimintaa. Nykyisessä yhteiskunta-kehityksessä hyvinvointipalvelujen työntekijäresurssit ovat niukat. Tällöin entistä tärkeämmäksi tulee sosiaalisen tuottamisen ryhmä –ja yhteisöluonteiset toimintamuodot.

Niiden kehittäminen yhteistyössä asiakaskansalaisten, esim. pitkäaikaistyöttömien kanssa luo samalla erilaisia kohtaamisareenoita. Tarinallinen ryhmä mahdollistaa työntekijöille uusia vuorovaikutuksen mahdollisuuksia asiakaskansalaisten kanssa.

Voimavaranäkökulman soveltamisella on merkitystä uusien suhteiden ja yhteyksien

syntymiseen tarinallisessa ryhmässä. Tarinallinen ryhmä on osallistujalähtöistä toimintaa. Samalla on kuitenkin mahdollista säilyttää ammatillinen toimintatapa.

Tarinallisessa ryhmässä esiintyi innostunutta, etsivää ja katkoksellista tarinan kerrontaa sekä vertaistukea. Nämä ryhmän ilmiöt kertovat, että tarinallisessa ryhmässä osallistujat jäsentävät kokemuksiaan tarinoiden avulla voimavaroja laajentavasti. Pitkäaikaistyöttömyyttä koskevassa keskustelussa on kannettu huolta pitkäaikaistyöttömien motivoitumisesta suunnittelemaan elämäänsä. Tarinallisessa ryhmässä he saavat kosketusta omiin ja toisten voimavaroihin, joka luo pohjaa motivoitumiseen ja yhteyksien syntymiseen.

Toisaalta haasteena on katkokselliseen tarinan kerrontaan vaikuttaminen. Pitkään jatkunut työttömyys ja sosiaalisten riskien kasautuminen vaikuttavat, että niihin vastaamiseen tarvitaan moniammatillista toimintaa. Tarinallinen ryhmä voi olla tässä toiminnassa yhtenä prosessin osana.

Katkoksellisessa tarinana kerronnassa ratkaisujen hakeminen pitkäaikaistyöttömien tarpeisiin edellyttää paneutuvaa arviointia, missä vaiheessa tarinallinen ryhmä voi olla tämän prosessin osana. Tarinallinen ryhmä ja yksilö –ja palveluohjaus täydentävät toisiaan.

Pitkäaikaistyöttömyys merkitsee elämässä muutosta. Sosiaalialan järjestöjen ja hyvinvointipalvelujen on tärkeää tulkita toiminnassaan toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia, jotta voitaisiin kehittää uusia toimintamalleja. Epävirallisempien kohtaamisareenoiden kehittämällä voidaan saada kuuluviin pitkäaikaistyöttömien tarinoita, ehdotuksia ja luoda uusia yhteistyösuhteita heihin.



## LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 1993: Laadullinen tutkimus. Tampere . Vastapaino

Clarke, Stephen 2000 Social Work as Community Development. A management model for social change. Burlington USA. Ashgate.

Doel, Mark & Sawdon Catherine 2001: The Essential Groupworker. Jessica Kingsley Publishers. London and Philadelphia.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere

Eskola, Antti 1986: Sosiaalipsykologia. Tammi. Helsinki.

Eskola, Marjatta 1994: Ryhmän käyttäminen sosiaalityössä. Ryhmäilmiö. Jauhiainen Riitta & Eskola Marjatta. Juva: WSOY

Hepworth & Larsen 1993. Social work process.

Hokkanen, Liisa 2003: Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Teoksessa Sosiaalisen vaihtuvat vastuut (toim. Laitinen Merja & Pohjola Anneli). Ps-Kustannus.

Hänninen, Vilma & Valkonen, Jukka 1998: Tarinat, sairaudet ja kuntoutuminen. Teoksessa Kunnon tarinoita (toim. Hänninen, Vilma & Valkonen, Jukka) Tutkimuksia 59/98

Hänninen, Vilma 1996: Tarinallisuus ja terveystutkimus. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 1996:33

Hänninen, Vilma 1999: Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto.

Hyväri, Susanna 2001: Vallattomuudesta vastuuseen. Kokemuksen politiikan sankaritarinoita. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Tietosanoma Oy. Vammala.

Hyvärinen, Matti 2004: Eletty ja kerrottu kertomus. Sosiologia 4/2004. Westermarc-seura.

Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994: Ryhmäilmiö. Juva: WSOY

Järvelä & Laukkanen 2000: Näkökulmia voimavaraistumiseen Employment Integra –projektien empowerment –teematyöraportti.

Järvikoski, Aila 1994: Vajaakuntoisuudesta elämänhallintaan? Kuntoutuksen viitekehysten ja toimintamallien tarkastelu. Kuntoutussäätiö.

Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2000: Mielenterveyskuntoutujien palveluohjaus. Kuntoutus 3/2000. Kuntoutussäätiö.

Karjalainen, Jouko 1997: Tunnistamisen vaikeus ja asiantuntijain tieto. Stakesin ja SPR:n toinen huono-osaisuusselvitys. Stakes.

Niemistö, Raimo 2002: Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Palmenia-Kustannus.

Nurmi, Timo & Rekiaro, Ilkka & Rekiaro, Päivi & Sorjanen, Timo 2002: Suuri sivistyssanakirja. Gummerus. Jyväskylä.

Ojanen, Markku 2001: Ilo, onni, hyvinvointi. Kirjapaja. Helsinki.

Roivainen, Irene 2002: Marginaalisuus ja sosiaalityö yhteisöissä. Teoksessa Marginaalit ja sosiaalityö (toim. Juhila, Kirsi & Forsberg Hannele & Roivainen, Irene). Jyväskylä: Sophi

Polkinghorne, Donald E 1988: Narrative knowing and the Human Sciences. State University of New York Press.

Ruohotie, Pekka 1998: Motivaatio, tahto ja oppiminen. Edita.

Saleebey, Dennis 1996: The strengths perspective in social work practice: Extensions and cautions. *Social Work*. Volume 41, number 3.

Saleebey, Dennis 1997: *The Strengths Perspective in Social Work Practice*. New York & London: Longman

Sosiaalibarometri 2003: Sosiaali – ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun yliopisto.

Valkonen, Jukka 2002: Kuntoutus, tarinat ja soveltava sosiaalipsykologia. *Tutkimuksia* 70/2002. Kuntoutussäätiö.

Vinnurva, Jukka & Rantanen, Ilkka 2001: Sosiaalinen kuntoutus työelämäpolun lähtökohtana. *Työpoliittinen aikakausikirja* 2/2001.

Väärälä, Reijo 1995: *Ammattikoulutus ja kvalifikaatiot*. Acta Universitatis Lapponensis 9. Lapin yliopisto Rovaniemi

Väärälä, Reijo 2000: *Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros* (toim.) Matti Heikkilä ja Jouko Karjalainen. Gaudeamus. Helsinki.

**LIITTEET****ARVIOINTILOMAKE****TARINALLINEN RYHMÄ**

Ryhmän nimi \_\_\_\_\_

Alkamis –ja päättymisaika \_\_\_\_\_

Arvioi rengastamalla valitsemasi vaihtoehto, miten Elämäntarinat voimavaraksi –ryhmä vaikutti

1. Erittäin myönteisesti
2. Melko myönteisesti
3. Ei vaikutusta
4. Melko kielteisesti
5. Erittäin kielteisesti

ajatteluusi	1	2	3	4	5
tunteisiisi	1	2	3	4	5
toimintaasi	1	2	3	4	5
ihmiskon- takeihisi	1	2	3	4	5
omien tavoit- teidesi saavut- tamiseen	1	2	3	4	5

2. Kun ajattelet omaa kokemustasi Elämäntarinat voimavaraksi –ryhmäohjelmasta, niin kouluarvosanaksi annan (4 huono – 10 kiitettävä)

Aiheet \_\_\_\_\_

Työskentely \_\_\_\_\_

Ryhmähenki \_\_\_\_\_

Ohjaajan toiminta \_\_\_\_\_

3. Mikä ryhmän toiminnassa auttoi sinua omien voimavarojen löytämisessä? Mikä vaikeutti?

Auttoi: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

---

---

---

---

Vaikeutti: \_\_\_\_\_

---

---

---

---

---

---

---

---

4. Suositteletko tätä ryhmää toisille työttömille? kyllä 1 en 2

5. Miten sinä kehittäisit tätä ryhmäohjelmaa?

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

6. Mitä muuta palautetta haluaisit vielä kertoa?

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**Kiitos palautteestasi!**



